"कृषि पर्यटन र व्यापार सुरक्षित समृध्द नगरको आधार"

राजस्व सुधार कार्ययोजना

[Revenue Improvment Action Plan]

चैनपुर नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

चैनपुर, संखुवासभा

प्रदेश नं. १, नेपाल

२०७८

विषय सूची

परिच्छेद एक : परिचय........ १

१.१ पृष्ठभूमि........ १

१.२ औचित्य........ १

१.३ अध्ययनको उद्देश्य........ २

१.४ अध्ययन विधि तथा प्रक्रिया २

१.४.१ सन्दर्भ सामग्री संकलन तथा अध्ययन २

१.४.२ तथ्याङ्क सूचना संकलन फारम तथा सूची विकास ३

१.४.३ तथ्याङ्क सूचना संकलन ३

१.४.४ तथ्याङ्क विश्लेषण तथा प्रारम्भिक मस्यौदा तयारी ३

१.४.५ प्रतिवेदनको अन्तिम रूप........ ३

१.५ अध्ययनको सीमा ४

परिच्छेद दुई : राजश्व परिचालनको वर्तमान अवस्था तथा पुनरावलोकन........ ५

२.१ नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय........ ५

२.२ मानव संसाधनको अवस्था........ ७

२.३ भौतिक सम्पत्तिको अवस्था ७

परिच्छेद तीन : स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता ८

३.१ नगरपालिकाको राजश्व अधिकार सम्वन्धी संवैधानीक तथा कानूनी व्यवस्था ८

३.२ आय परिचालनको अवस्था........ ९

३.३ आन्तरिक स्रोत तर्फका राजश्व संकलनको प्रमुख क्षेत्रहरू र सम्भावना विश्लेषण १२

३.३.१ कर राजस्व........ १२

३.३.२ गैह्र कर राजस्व १७

परिच्छेद चार : आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलन अवस्था........ २२

४.१ राजश्व परिचालन नीतिहरु २२

४.२ आय संकलनको संस्थागत क्षमता (राजश्व शाखा तथा राजश्व प्रशासन) २२

४.२.१ राजश्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरुको विवरण २२

४.२.२ राजश्व परामर्श समिति २२

४.२.३ राजश्व प्रशासनमा सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरू २३

४.३ राजश्व प्रशासन तथा नीतिसम्वन्धी सवालहरु २३

४.४ प्रभावकारी राजश्व परिचालनका प्रमुख पक्षहरु २४

४.४.१ कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था........ २४

४.४.२ उपयुक्त संगठन निर्माण........ २४

४.४.३ तथ्याङ्कमा आधारित अभिलेख तथा स्रोतहरुको प्राथमिकीकरण........ २४

४.४.४ विभिन्न आयमूलक कार्यक्रम २४

४.४.५ पारदर्शिता र जवाफदेहिता २४

४.४.६ परिवर्तित व्यवस्था अनुसार राजश्व संकलन........ २५

परिच्छेद पाँच : राजश्व सुधार कार्ययोजना २६

परिच्छेद छ : आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण ३१

६.१ राजश्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजश्व प्रक्षेपण........ ३१

६.२ आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण........ ३६

परिच्छेद सात : अपेक्षित नतिजा........ ३७

परिच्छेद आठः कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन........ ३९

अनुसूचीहरु ४०

तालिका सूची

तालिका १ : नगरपालिकाको वडागत घरधुरी, जनसंख्या, क्षेत्रफल तथा जनघनत्व ६
तालिका २ : स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ अनुसारको राजश्व अधिकार ८
तालिका ३ : नगरपालिकाको आय परिचालनको अवस्था १०
तलिका ४ : सम्पत्ति कर सम्भावनाको गणना १३
तलिका ५ : घरबहाल कर सम्भावनाको गणना १४
तलिका ६ : व्यवसाय कर सम्भावनाको गणना १५
तलिका ७ : व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर सम्भवानाको गणना १८
तलिका ८ : सिफारिस दस्तुर १९
तालिका ९ : नक्सा पास दस्तुरको सम्भावनाको गणना २०
तलिका १० : सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय २०
तालिका ११ : राजश्व परामर्श समिति विवरण २३
तालिका १२ : राजश्व सुधार कार्ययोजना २६
तालिका १३ : विगत तीन आर्थिक वर्षको वास्तविक आय ३१
तालिका १४ : आगामी तीन आर्थिक वर्षको लागि आय प्रक्षेपण ३२
तलिका १५ : नगरपालिकाको आय संरचना ३६

परिच्छेद एक : परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले राज्य शक्तिको बाँडफाँडको लागि संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीन तहको सरकारको अवधारणा ल्याएको छ । यी तीन तहका सरकारका बीचमा समन्वय र सहकार्यका आधारमा अघि बढ्ने गरी स्थानीय सरकारलाई २२ वटा एकल अधिकार प्रदान गरेको छ । यी अधिकारका अलावा संघ तथा प्रदेश सरकारसँगको समन्वय र सहकार्य गरी साझा अधिकारको परिपालना गर्नुपर्ने व्यवस्था पनि गरिएको छ । जुन एकल तथा साझा अधिकारको प्रयोग गरी नगरपालिकाले बजेट सहितको वार्षिक तथा आवधिक योजना बनाउनुपर्नेछ । स्थानीय तहहरूको आय स्रोतसंघीय सरकारसंग प्राप्त हुने अनुदानमा मात्र सिमित हुँदा जनआकाक्षा पुरा हुन सक्दैन । नगरपालिकाले संघीय सरकारको बजेटमा मात्र आश्रित नरही संविधानले दिएको अधिकार प्रयोग गरी राजश्वका क्षेत्रहरूको पहिचान गर्ने, विद्यमान करका दायरा तथा दरहरू परिमार्जन गर्नुपर्ने हुन्छ । राजश्व सुधार कार्ययोजनाले समय सापेक्ष करका दायरा तथा दरहरूमा हेरफेर गर्न मद्धत गर्दछ ।

नेपालको संविधान र प्रचलित कानूनले भंसार महसुल, अन्तःशुल्क, मूल्य अभिवृद्धि कर, संस्थागत व्यक्तिगत आय कर, राहदानी शुल्क, पारिश्रमिक कर, भिसा शुल्क, पर्यटन दस्तुर लगाउने अधिकार संघीय सरकारलाई दिएको छ । यसै गरी कृषि आयमा लाग्ने कर प्रदेश सरकारलाई दिएको छ । स्थानीय सरकारलाई सम्पत्ति कर, घर जग्गा बहाल कर, व्यवसाय कर, मालपोत/भूमिकर लगाउने अधिकार दिएको छ । पर्यटन शुल्क, प्राकतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी, सेवा शुल्क, दस्तुर, दण्ड जरिवाना तीनवटै तहको साझा अधिकारको रूपमा दिएको छ । घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी साधन कर, मनोरञ्जन कर, विज्ञापन कर प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकारको रूपमा रहेका छन । सम्पत्ति कर,घर जग्गा बहाल कर, व्यवसाय कर भुमिकर (मालपोत) लगाउने अधिकार स्थानीय तहलाई मात्र दिइएको छ । सबै तहले अधिकारको प्रयोग गर्दा कानुन बनाएर गर्नुपर्ने व्यवस्था छ । राजश्वको लागि कुनैपनि तहमा लिखित रूपमा उल्लेख नगरिएको विषयमा कर लगाउने व्यवस्था नेपाल सरकारले निर्धारण गरे अनुसार हुने व्यवस्था छ ।

नेपाल संघीय गणतन्त्रामक संरचनामा प्रवेश गरेपछि स्थानीय तह जनताको सबैभन्दा नजिकको सरकारको रूपमा स्थापित भएको छ । निर्वाचित जनप्रतिनिधीहरूलाई जनताका आबश्यकता र चाहना पुरा गर्नुपर्ने दायित्व रहेको छ । यस अवस्थामा नगरपालिकाहरूले आफुमा भएको अधिकार प्रयोग गरी जनताको कर तिर्न सक्ने क्षमतालाई मध्य नजर गर्दै आन्तरिक आयका स्रोत पहिचान तथा परिचालन गरी आन्तरिक आयमा वृद्धि गर्नुपर्ने हुन आउँछ ।

प्राकृतिक स्रोत तथा वित्तिय आयोगको सिफारिसमा स्थानीय तहलाई संघीय तथा प्रदेश सरकारबाट अनुदान दिंदा स्थानीय तहको खर्च गर्न सक्ने क्षमता तथा आन्तरिक आयका वृद्धि गर्ने क्षमताका आधारमा वित्तिय समानीकरण, शशर्त, समपुरक र विशेष अनुदान दिने व्यवस्था गरिएको छ । तसर्थ यसनगरपालिकाको वित्तिय स्थिति सबल बनाउन राजश्व सुधार कार्ययोजना (Revenue Improvement Action Plan-RIAP) तयार पार्न लागिएको हो । प्रस्तुत सुधार योजना तीन वर्षका लागि बनाइएको छ र नगरपालिकाले आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गर्दै लैजानेछ । यस योजनाले नगरपालिकाको आन्तरिक आयमा वृद्धि गरी वित्तिय क्षमताको विकास गर्ने एवम् यसलाई सबल बनाउने र राजश्वको सम्भाव्य स्रोतको पूर्ण क्षमतामा उपयोग गर्ने लक्ष्य राखेको छ ।

१.२ औचित्य

नगरपालिकामा उठाइने राजस्वलाई राजस्व बढाउने स्रोतको रुपमा मात्र नलिएर यसलाई स्थानीय आर्थिक विकासको उत्प्रेरक र जवाफदेहिता तथा सक्षमता अभिवृद्धि गर्ने माध्यमको रुपमा लिई स्थानीय तहका राजस्व अधिकारका सम्भावनाहरूको खोजी गर्न, आवस्यक नीतिगत, कानुनी र ब्यवस्थापकिय सुधारका उपायहरूको पहिचान गरी तिनको कार्यान्वयन गरी भविष्यका दिनमा पहिचान गर्न सकिने वास्तविक आन्तरिक आयको प्रक्षेपण गर्ने कामको लागि यो राजस्व सुधार कार्ययोजनाले औजारको रूपमा काम गर्ने विश्वास गरिएको छ ।

नगरपालिकाका जनताहरूबाट निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू, स्थानीय बासीहरूले आफ्नै पालिकाको विकासको लागि उठाइने कर वा गैरकर वापत तिरेको रकमको कसरी सदुपयोग भइरहेको छ भन्ने कुराको लेखाजोखा समेत स्थानीय सर्वसाधारणले आ-आफ्नै तरिकाले बिश्लेषण गरिरहेका हुन्छन् । नगरपालिकामा थप आन्तरिक राजस्व परिचालन गरी यसको अधिकार क्षेत्रभित्रका उपलब्ध आन्तरिक आयका स्रोतहरूबाट सम्भावित राजस्व पहिचाहन गर्न आवश्यक हुन्छ ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ भित्र रहेर बनाइएको यस राजस्व सुधार कार्ययोजनाले यस नगरपालिकाको राजस्व क्षमताको पहिचान गर्न समेत महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्नेछ र प्रभावकारी ढंगले राजस्व सङ्कलन गर्न नगरपालिकालाई थप मद्दत समेत पुऱ्याउँदछ भन्ने बिश्वास गरिएको छ । साथै यस अध्ययनबाट तयार गरिएको राजस्व सुधार कार्ययोजना नेपाल सरकार र राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा बित्तीय आयोगको लागि स्थानीय तहलाई उपलब्ध गराउने समानीकरण अनुदान सम्बन्धी मापदण्ड र सन्दर्भ समाग्रीको रुपमा समेत उपयोगी हुनसक्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

१.३ अध्ययनको उद्देश्य

यस अध्ययनको समग्र उद्देश्य नगरपालिकाको आन्तरिक आयको विद्यमान अवस्था तथा आन्तरिक स्रोतका संभावनाहरूको विश्लेषण गरी प्रक्षेपण सहित आगामी तीन वर्षको राजश्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्नु हो । यस उद्देश्य हाँसिल गर्नका लागि निम्नानुसारका विशिष्ठ उद्देश्य निर्धारण गरिएको छ ।

१. स्थानीय तहको राजश्वसम्बन्धी अधिकारको बारेमा नगरपालिका निर्वाचित पदाधिकारीहरू, नगर कार्यपालिकामा कार्यरत विभिन्न शाखाका प्रमुखहरू, राजश्व प्रशासनमा संलग्न कर्मचारीहरू तथा अन्य सरोकारवालाहरूलाई अभिमुखीकरण गर्नु,
२. नगरपालिकाको आन्तरिक आयको अवस्थाको विश्लेषण गर्नु,
३. नगरपालिकाको आन्तरिक आय वृद्धि गर्ने सम्भावित स्रोतहरूको पहिचान गरी रणनीति सहितको आय सुदृढीकरण कार्ययोजना तयार गर्नु ।

१.४ अध्ययन विधि तथा प्रक्रिया

राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाकालागि राजश्वसँग सम्बन्धित विभिन्न समाग्रीहरूको अध्ययन, सम्बन्धित तथ्याङ्क तथा सूचना संकलनका लागि आवश्यक फारामहरूको निर्माण, तथ्याङ्क संकलन तथा विश्लेषण, कार्ययोजना तर्जुमाकालागि सहभागितामूलक छलफल तथा प्रस्तुतीकरण जस्ता विधिहरू प्रयोग गरिएको छ । अध्ययनकाक्रममा अवलम्बन गरिएका विधिहरूलाई देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

१.४.१ सन्दर्भ सामग्री संकलन तथा अध्ययन

पहिलो चरणमा राजश्व सुधार कार्ययोजना अध्ययन कार्यको लागि परामर्शदाता समुहबाट विभिन्न तथ्यांक स्रोतहरूबाट सन्दर्भ सामग्रीहरू संकलन तथा विश्लेषण गरिएको थियो । सन्दर्भ सामग्री अध्ययनका क्रममा विशेषगरी निम्नानुसारका तथ्यांक स्रोतहरुको अध्ययन गरिएको थियो ।

- नेपालको संविधान, २०७२
- स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४
- अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४
- एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४
- आ.व.०७८/०७९ बजेट तथा कार्यक्रम नगरपालिका, संखुवासभा, २०७८
- आ.व.०७८/०७९ अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण (स्थानीय तह), २०७८
- आ.व.०७८/०७९ अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण (प्रदेश र स्थानीय तह), २०७८
- नगरपालिकाको विनियोजन तथा आर्थिक ऐन, २०७७ र २०७८ ।

१.४.२ तथ्याङ्क सूचना संकलन फारम तथा सूची विकास

आवश्यक सन्दर्भ सामाग्रीहरुको अध्ययन तथा विश्लेषण पश्चात विज्ञहरुको टोलीबाट तथ्याङ्क तथा सूचना संकलनका लागि आवश्यक फारमहरुको विकास गरिएको थियो । सूचना संकलन फारमलाई अन्तिम रुप दिन यस कार्यमा सम्लग्न विज्ञहरुबीच आवश्यक छलफल र अन्तरक्रिया समेत गरिएको थियो । सूचना संकलनका लागि तयार गरिएको फारमहरु निम्न किसिमका थिए ।

(क) नगरपालिकाको परिचयको लागि आवश्यक आधारभूत र संस्थागत सूचना तथा मुख्य पदाधिकारीहरुसँगको परामर्शका छलफलका लागि सूचना संकलन फारम तयार गरिएको थियो । उक्त सूचीमा मुख्यतः नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय, गठन, राजस्व प्रशासनको अवस्था र विगत तीन आर्थिक बर्षको राजस्व परिचालनको स्थितिबारे जानकारी लिने उद्देश्यले फारमहरुको प्रयोग गरिएको थियो ।

(ख) राजस्वका शीर्षकगत समुह छलफलका लागि आवश्यक सूचनासँग सम्बन्धित फारममा समेत छलफल गरिएको थियो । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा व्यवस्था भएअनुसारका कर र गैरकरहरुको शीर्षकगत रुपमा वर्तमान समस्याहरु, संभावना, समाधानका लागि गर्नु पर्ने उपायहरु र जिम्मेवार निकायको पहिचान र कार्यान्वयनको समयावधिका बारेमा समुहगत रुपमा छलफल गर्नका लागि यो फारम प्रयोगमा ल्याईएको थियो । आवश्यक आधारभूत र संस्थागत सूचना संकलनका लागि तयार गरिएका फारमहरु नगरपालिकाका सम्बन्धित कर्मचारीहरुलाई इमेल मार्फत उपलब्ध गराई आधारभुत विवरण भरिएका फारमहरु संकलन गरिएको थियो ।

१.४.३ तथ्याङ्क सूचना संकलन

अध्ययनको क्रममा नगरपालिकाको सवै वडा कार्यालयहरु, र विभिन्न शाखाहरूबाट आवश्यक तथ्याङ्क एवम् सूचनाहरू संकलन गरिएको थियो । यस कार्यकालागि कार्यालयका सुचना तथा तथ्याङ्क अभिलेख, सरोकारवाला पक्षहरूसंगको छलफल, स्थलगत भ्रमण तथा अवलोकन आदि विधि अवलम्बन गरिएको थियो । यस क्रममा निम्नलिखित तथ्याङ्क एवम् सूचनाहरू संकलन गरिएको थियो ।

- नगरपालिकाबारे संक्षिप्त जानकारी
- वर्तमान राजश्व प्रशासनको अवस्था (संगठन संरचना, कर्मचारी, राजश्व असुली तथा भौतिक सुविधा आदि)
- आन्तरिक आय संकलनको अवस्था, स्रोत, क्षेत्र तथा दरसम्बन्धी विस्तृत विवरण
- राजश्व परिचालनकालागि अबलम्बन गरिएका नीतिगत व्यवस्थाहरू
- आन्तरिक आय संकलनको संभावित नयाँ क्षेत्रहरूसम्बन्धी तथ्याङ्क तथा सूचना (सम्बन्धित तथ्याङ्क, सरोकार पक्षहरूसँग छलफल, स्थलगत भ्रमण तथा अवलोकन)
- नगरपालिकाको आ.व.०७८।०७९ को योजना, नीति बजेट तथा कार्यक्रम ।

१.४.४ तथ्याङ्क विश्लेषण तथा प्रारम्भिक मस्यौदा तयारी

नगरपालिकाको विभिन्न स्रोतबाट प्राप्त सूचना तथा तथ्याङ्कको विश्लेषण तथा विभिन्न समूहमा गरिएको छलफलएवं प्रस्तुतिबाट प्राप्त सुझावहरूलाई समावेश गरीराजश्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

१.४.५ प्रतिवेदनको अन्तिम रूप

अध्ययनका क्रममा विभिन्न स्रोतबाट संकलित तथ्याङ्कबाट प्रतिवेदनको मस्यौदा तयार भइसकेपछि प्रतिवेदन प्रमाणीकरण कार्यशाला सम्पन्न गरियो । उक्त गोष्ठीमा राजश्व परामर्श समितिका पदाधिकारी, नगरपालिकाका मेयर, कर्मचारीहरु तथा सरोकारवाला व्यक्तिहरुको उपस्थिति भएको थियो । सोही कार्यशाला गोष्ठीबाट प्राप्त सुझावका आधारमा अन्तिम प्रतिवेदन तयार पारिएको छ । यस प्रतिवेदनलाई कार्यपालिकाको बैठकबाट अन्तिम रूप प्रदान गरीसकेपछि नगरसभाबाट अनुमोदन गरी कार्यान्वयन गरिने छ ।

१.५ अध्ययनको सीमा

नगरपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजनाको क्षेत्र व्यापक रहेको भएता पनि सिमित स्रोत साधन, आय र आय संम्भावना रहेका सार्वजनिक सम्पत्ति, संस्थागत अभिलेखसम्बन्धी प्रर्याप्त सूचनाको अभाव, सिमित समयका कारण र विश्वव्यापि महाव्याधिको रुपमा रहेको कोभिड १९ (कोराना महामारी) को तेश्रो लहरको कारण उत्पन्न परिस्थिति लगायत यस अध्ययनका सीमाहरू देहाय अनुसारका रहेका छन् ।

- यो प्रतिवेदन प्रमुख रुपमा कार्यालयको अभिलेख, दस्तावेज प्रतिवेदन तथा द्वितीय स्रोतहरूबाट प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरूको आधारमा तयार गरिएको छ । अध्ययन तथा विश्लेषण कार्य नगरपालिकाका सम्बन्धित शाखाका कर्मचारीहरू तथा अन्य सरोकारपक्षहरूसंग भएको छलफल, गोष्ठि तथा विद्युतिय एवम् विभिन्न संचार माध्यमवाट हुने सुचना सम्प्रेषणका आधारमा सम्पन्न गरिएको छ ।
- नगरपालिकाको आन्तरिक आय तथा स्रोतको पहिचान गर्ने उद्देश्यकोलागि तयार पारिएको तथ्याङ्क संकलन फाराम अनुसार प्राप्त तथ्याङ्कहरू नगर कार्यपालिकाको कार्यालयहरूको अभिलेख तथा स्थलगत अध्ययनबाट संकलन गरिएको छ ।
- नगरपालिकामा भएको अभिलेख र सरोकारवालाहरूको छलफलबाट प्राप्त सूचनाको आधारमा आयका स्रोतसम्बन्धी तथ्याङ्कहरू संकलन गरिएको छ । तथ्याङ्क संकलनकोलागि वडास्तरीय स्थलगत सर्भेक्षण कार्य गरिएको छैन ।
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ र अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ ले दिएको राजश्व अधिकारको आधारमा राजश्वसम्बन्धी अध्ययन तथा विश्लेषण गरिएको छ ।
- स्थानीय तहको निर्वाचन भई निर्वाचित पदाधिकारीहरूको कार्यकालको अन्तिम वर्षसम्म आइपुग्दा पनि प्रदेश तहको राजश्वसम्बन्धी प्रदेश कानून तर्जुमा भएको छैन । संवैधानिक व्यवस्था अनुरुपका उपरोक्त व्यवस्थाहरू पूर्णभएपश्चात यस प्रतिवेदनलाई परिमार्जन गर्न आवश्यक देखिन्छ, जुन कार्य यस अध्ययनको कार्यक्षेत्रमा समावेश छैन ।
- यस प्रतिवेदन तयारीको लागि पटक पटक छलफलबाट तयार गरी अन्तमा, नगरपालिकामा प्रतिवेदन मस्यौदा गोष्ठी सम्पन्न गरियो ।

परिच्छेद दुई : राजश्व परिचालनको वर्तमान अवस्था तथा पुनरावलोकन

२.१ नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय

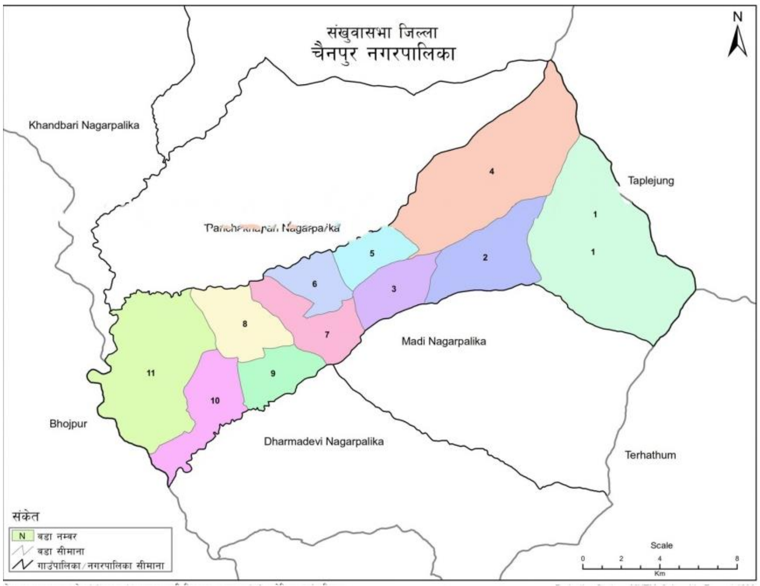

चैनपुर नगरपालिका संखुवासभा जिल्लाको सदरमुकाममा दक्षिण पुर्वी भागमा अवस्थित ऐतिहासिक, पुरातात्विक, धार्मिक, सांस्कृतिक, प्राकृतिक र पर्यटकीय दृष्टिकोणले प्रसिद्ध एवम् रमणीय पालिका हो । यो नगरपालिका वि.सं. २०७३ फागुनमा तत्कालिन , सिध्दकाली, सिध्दपोखरी, बानेश्वर र खरांग गाविसहरू समावेश गरेर स्थापना गरिएको हो । नगरपालिकाको पूर्वमा ताप्लेजुङ र तेह्थुम जिल्ला, पश्चिममा भोजपुर जिल्ला, उत्तरमा पाँचखपन नगरपालिका र दक्षिणमा धर्मदेवी र मादी नगरपालिका पर्दछन । यस नगरपालिकालाई ११ वटा वडाहरूमा बिभाजन गरिएको छ । नगरपालिका करुवाको लागि प्रसिध्द छ । २७ डिग्री ३० मिनेट उत्तरी अक्षांशसम्म र ८७ डिग्री ३२ मिनेट पूर्वी देशान्तरसम्म फैलिएको यस नगरपालिकाको केन्द्र नेपालको राजधानी काठमाडौँबाट धरान हुँदै जाँदा जम्मा ३५८ कि. मि. उत्तरपूर्वमा अवस्थित छ ।

“चन्द्रपुर” धार्मिक, ऐतिहासिक नामबट अपभ्रंश हुँदै नामाकरण भएको मानिएको, साविक गौंडा तथा सदरमुकाम रहेको, संखुवासभा जिल्लाको दक्षिणी क्षेत्रमा अवस्थित प्राचीन ऐतिहासिक प्राकृतिक सुन्दरताले भरिपुर्ण, शैक्षिक केन्द्रको रूपमा परिचित यस नगरपालिकाको पूर्वमा ताप्लेजुंग र तेह्रथुम जिल्ला, दक्षिण धर्मदेवी र मादी नगरपालिका, पश्चिममा भोजपुर जिल्ला र खाँदबारी नगरपालिका र उत्तरमा पाँचखपन नगरपालिका पर्दछन् ।

संखुवासभा जिल्लाका नगरपालिकाहरु मध्ये भूगोलका हिसाबमा सबैभन्दा ठुलो २२३ वर्ग कि.मि. क्षेत्रफलमा फैलिएको यस नगरपालिकामा पौराणिक मान्यता अनुसार सतीदेवीको दायाँआखाँ पतन भएको पवित्र स्थलको रुपमा परिचित को सिद्धकाली मन्दिर, विश्वकै ठुलो प्राकृतिक शिवलिंग रहेको वालेश्वर गुफा, प्राकृतिक तथा धार्मिक स्थलहरु, वानेश्वरडाँडा तथा वानेश्वर मन्दिर लगायतको महत्वपुर्ण मठमन्दिरहरु, प्राकृतिक सुन्दरताले भरिपुर्ण गुफापोखरी, भिरेश्वर गुफा, तातोपानी जस्ता प्राकृतिक धार्मिक एवं रमणीय स्थलहरु को गरिमा हुन् । उष्ण प्रदेशीयदेखि शितोष्ण प्रदेशसम्मको जलवायु तथा हावापानीको विविधतासंगै यस क्षेत्रमा जैविक तथा पर्यावरणीय विविधतामा धनी रहेको छ । यस नगरपालिकाको राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक तथ्याङ्क अनुसार २७,०७८ जनसंख्या र ६,२०१ घरधुरीभित्र नेवार, राई, लिम्बु, तामांग, क्षेत्री, ब्राह्मण, कामी, दमाई, सार्की, भुजेल, शेर्पा, मगर, घर्ती, जोगी आदि विभिन्न जातिका मानिसहरुको वसोवास रहेको यस क्षेत्रमा हिन्दु, बौद्ध, किराँत, क्रिश्चियन आदि धर्मावलम्बीहरु रहेका छन् । दशैं, तिहार, बुद्धजयन्ती, ल्होसार, उधौली, उभौली, तीज, बालाचतुर्दशी, माघी तथा साउने सक्रान्ति, कृष्णजन्म अष्टमी, गाईजात्रा, हिलेजात्रा, रामनवमी आदि पर्वहरु विशेषरुपमा मनाइने गरिन्छ ।

बजार, १ नं प्रदेशको पुरानो र ऐतिहासिक महत्व बोकेको यस नगरपालिका भित्र , पोखरी, तथा खरांग यी तीनवटा स्थानहरू महत्वपूर्ण बजारको रुपमा रहेका छन् जहाँबाट यस क्षेत्रको समग्र व्यापार व्यवसायहरु संचालित छ ।

यहाँका व्यवसायीले बनाएका वस्तुहरु मध्ये धातुको करुवा, को पर्याय बनिसकेको छ । ऐतिहासिक कालमा किराँतहरुको शासन रहेको यस स्थानलाई सो बेलामा गोलाबजार भनिने गरिएको पाइन्छ, नेपाल एकीकरण पश्चात पूर्व ६ नं भनी चिनिने यस स्थानलाई सो बेलामा गोलाबजार भनिने गरिएको पाइन्छ । नेपाल-भोटबीचको अन्तिम युध्द यसै गढीबाट टिस्टासम्म पुगी लडाई गरेको इतिहास पाइन्छ । काठमाडौंबाट दूरी नाप गरी राखिएको कोशढुंगाले पनि यस ठाउँको प्रशासनिक, पुरातात्विक र ऐतिहासिक महत्व उजागर गरेको छ ।

क्षेत्रमा काठमाडौ, भक्तपुर, ललितपुर, धुलिखेल, बनेपा, साँगा, नाला आदि स्थानबाट व्यापारको सिलसिलामा आई नेवारहरुको बसोवास वृद्धि भएसंगै बजार क्षेत्रमा सोही ठाउँको संस्कार र संस्कृतिहरु हालसम्म जीवन्त रहेको पाउन सकिन्छ ।

कोशी राजमार्गले तराई तथा सदरमुकाम खाँदबारीसम्मको व्यापार व्यवसाय तथा आवत-जावतमा सुगमता पुर्याउन, यस क्षेत्रको आर्थिक, सामाजिक गतिविधिमा वृद्धि गर्नुको साथै पूर्वाधार विकासको क्षेत्रमा पनि उल्लेखनीय भूमिका खेलेको छ ।

नगरपालिकामा जिल्ला अदालत, जिल्ला न्यायाधिवक्ताको कार्यालय, शसस्त्र प्रहरी गुल्म, मालपोत कार्यालय, नापी कार्यालय, इलाका प्रशासन कार्यालय, इलाका प्रहरी कार्यालय, कृषि सेवा केन्द्र, पशु स्वास्थ्य केन्द्र, इलाका हुलाक कार्यालय, नेपाल टेलिकम, नेपाल विधुत प्राधिकरण, आयुर्वेद औषधालय, प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, स्वास्थ्य केन्द्रहरु आदि सरकारी कार्यालयहरु रहेकामा हाल स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ बमोजिम स्थानीय तहमा रहेर सञ्चालन भइरहेका छन् । सरकारी क्षेत्रको कृषि विकास बैंक, राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक, निजि क्षेत्रको ग्लोबल आइएमइ बैंक लगायत आधा दर्जन जति लघुवित्त संस्थाहरुका साथै १८ वटा सहकारी संस्थाहरुसमेत संचालनमा रहेका छन् । यहां साना, ठूलागरी २८ वटा कलकारखाना संचालनमा छन् ।

जम्मा ६५ प्रतिशत खेतियोग्य जमिन रहेको यस क्षेत्रमा धान, मकै, कोदो, गहुँ, खाधान्नवाली र अलैची, उखु, बदाम, कफी, चिया, अदुवा, खुर्सानी, अमृसो, सुन्तला, आलु, बोडी, मास, मस्याम, आँप, रुद्राक्ष (दाना) जस्ता नगदेवाली तथा तरकारी वालीहरु उत्पादन हुन्छन् । त्यसैगरी गाई, भैसी, बंगुर, बाख्रा, खसी, भेडा, कुखुरा जस्ता पशुपंक्षीहरु पालिन्छन् । यहाँको खेति तथा पशुपंक्षी पाल्ने तरिका परम्परागत ढंगबाटै गरिन्छ भने रुद्राक्ष र अलैची यस क्षेत्रको महत्वपुर्ण नगदे बालीको रुपमा रहेको छ । निवुवाखोला, अरुण खोला, पिलुवाखोला, हेवाखोला लगायतका स्थानमा जलविद्युत उत्पादन भएको र कतिपय स्थानमा उत्पादनको चरणमा रहेको छ ।

वि.सं.२०७८ सालको घरपरिवार तथ्याङ्क सर्वेक्षण प्रारम्भिक परिणाम अनुसार नगरपालिकामा २७,०७८ जनसंख्या र ६,२०१ घरधुरी र प्रति वर्ग कि. मि. १२१.४ जनघनत्व रहेको छ । यस नगरपालिकामा लैङ्गिक (पुरुष र महिला) अनुपात ९५:१०० रहेको छ । तर यहां पालिकाको प्रोफाइललाई आधारमानी सोही तथ्याङ्कलाई आधारमानी गणना गरिएको छ ।

तालिका १ : नगरपालिकाको कुल घरधुरी, जम्मा जनसंख्या

वडा नं	घरधुरी	जनसंख्या
१	४९७	२६६९
२	५३१	२५४६
३	५९८	२७४१
४	४९०	२८२२
५	२३२	१०९६
६	५५९	२६२४
७	५६३	२८३२

८	३५१	१९२२
९	५६८	२९०८
१०	६१३	३२०५
११	६२०	३०६८
जम्मा	**५६२२**	**२८४४३**

यस नगरपालिकामा बसोबास गर्ने संपूर्ण घरधुरी मध्ये स्थायी घर हुने ५३००, अस्थायी घरहुने २४३, सुकुम्बासी ७२ र अन्य उल्लेख नगरिएका ७ घर छन् ।

जातिगत आधारमा यस नगरपालिकामा नेवार, राई, लिम्बु, तामाङ, क्षेत्री, ब्राम्हण, कामी, दमाई, सार्की भुजेल, शेर्पा, मगर, घर्ती, जोगी आदि जातिका मानिसहरुको बसोबास रहेको यस क्षेत्रमा हिन्दु, बौद्ध, किराँत, क्रिश्चियन आदि धर्मावलम्बीहरु रहेका छन् । दशैं, तिहार, बुद्धजयन्ती, ल्होसार, उधौली, उभौली, तीज, बालाचतुर्दशी माघे तथा साउने सक्रान्ति, कृष्णजन्म अष्टमी, गाईजात्रा, हिलेजात्रा, रामनवमी आदि पर्वहरु विशेषरुपमा मनाइने गरिन्छ ।

यहाँका प्रमुख नदीनालाहरुमा अरुण, पिलुवा, निदुवा, छाँगे, पाङलेवा, तुपुवा धोपगौरी, पान्दुरे, चन्दने, ढकालखोल्सी, माया खोला, धनुके खोला आदि पर्दछन् ।

मानव संसाधनको अवस्था

नवगठित नगरपालिकाको पहिलो निर्वाचन २०७४ मा सम्पन्न भई हाल सोही निर्वाचनबाट निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू मार्फत पालिकाको कार्य संचालन भइरहेको छ । यस नगरपालिकामा जम्मा ५७ जना नगरसभा सदस्यहरू र जम्मा १९ जना कार्यपालिका सदस्यहरू रहेका छन् ।

यस नगरपालिकाले हालसम्म पनि संगठन संरचना स्वीकृत गरेको छैन । सामान्य प्रचलनका अधारमा नगरसभा सर्वोच्च अंगको रुपमा रहेको छ भने यस अन्तर्गत नगरकार्यपालिका र नगरपालिका अन्तर्गत नगर प्रमुख रहने व्यवस्था छ । प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले नगरपालिका प्रमुख अन्तर्गत रही नगर कार्यपालिकाको दैनिक प्रशासनिक कार्य संचालन हुने गरी रहेको छ ।

स्वीकृत संगठन संरचना नभए पनि नगरपालिकामा प्रशासन योजना तथा अनुगमन शाखा, पूर्वाधार विकास तथा वातावरण व्यवस्थापन शाखा, स्वास्थ्य तथा सामाजिक विकास शाखा, कानून शाखा, शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा र आर्थिक प्रशासन शाखा, आर्थिक प्रशासन शाखाका साथै आन्तरिक लेखा परीक्षण इकाई रहेका छन् भने ११ वटा वडा कार्यालयहरू रहेका छन् । प्राप्त जानकारी अनुसार हाल नगरपालिकामा विभिन्न पदमा ७३ जना कर्मचारी कार्यरत छन् । जसमा १ प्रमुख प्रशाशकीय अधिकृत, ७ जना अधिकृतहरु, १ जना लेखापाल, १ जना म.वि.नि., २ जना ईन्जिनियर, ७ जना सब ईन्जिनियर, ६ जना असिस्टेन्त सब ईन्जिनियर, २९ जना साहायक, १८ जना कार्यालय सहायक/सहयोगी कार्यरत छन् ।

२.२ भौतिक सम्पत्तिको अवस्था

नगरपालिकाको प्रशासनिक आफ्नै कार्यालय भवन छ भने ११ वटा वडा कार्यालयहरु रहेका छन् । प्रशासनिक कार्यालय भवनमा नगरपालिकाका सम्पूर्ण शाखा, उपशाखा तथा इकाईहरू संचालनमा रहेका छन् । नगरपालिकाको स्वामित्वमा ४ ठाउँमा जमिन, २ वटा जिप/कार, १ पिकअप, १२ वटा मोटर साइकल, १ स्कुटर लगायतका सवारी साधनहरु रहेका छन् । नगरपालिका कार्यालय तथा सबै वडाहरूमा इन्टरनेट सहितको कम्प्युटर, प्रिन्टरको सुविधा रहेको छ । कार्यालय प्रयोजनको लागि ल्यापटप ५४ वटा, ६७ वटा प्रिन्टर, १ फोटोकपी मेसिन, २८ वटा रिभल्भिङ चेयर, १३४ वटा कुर्सी, ११३ वटा टेबल, कम्पुटर, ७८ वटा दराज, १ सिसिटिभि क्यामरा, २ वटा प्रोजेक्टर, १२ वटा सोफासेट छन् ।

परिच्छेद तीन : स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता

यस परिच्छेदमा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४तथा नेपालको संविधान २०७२ अनुसार स्थानीय तहलाई प्राप्त राजश्वसम्बन्धी अधिकार र सो अधिकार कार्यान्वयनका लागि भएका कानूनी व्यवस्थाको विश्लेषण गरिएको छ । यस खण्डमा नगरपालिकाको आफ्नो क्षेत्राधिकार तर्फको राजश्व संकलनको अवस्था, सम्भावना, समस्या तथा चुनौतीहरू शीर्षकगतरुपमा विश्लेषण गरिएको छ ।

३.१ नगरपालिकाको राजश्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानीक तथा कानूनी व्यवस्था

नेपालको संविधान २०७२ ले नगरपालिकालगायतका स्थानीय तहलाई निम्नानुसार राजश्व अधिकार प्रदान गरेको छ । संघीय कानुन (**स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४**) अनुसार स्थानीय तहलाई प्राप्त राजश्व अधिकारकाक्षेत्रहरु यसप्रकार छन् ।

तालिका २ : स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ अनुसारको राजश्व अधिकार

राजश्वका शीर्षक	कानूनी प्रावधान
कर	▪ एकिकृत सम्पत्ति कर वा घर जग्गा कर ▪ भूमि कर (मालपोत), सम्पत्ति कर नलगाएको अवस्थामा मात्र ▪ घर जग्गा बहाल कर ▪ व्यवसाय कर: पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा ▪ सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा) ▪ जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर : आफ्नो क्षेत्रभित्र ऊन, खोटो, जडीबुटी, बनकस (खर), कवाडी माल, जीवजन्तुको हाड, सीङ, प्वाँख, छालाको व्यवसायिक उपयोग गरे बापत
शुल्क	▪ बहाल बिटौरी शुल्क : आफुले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाट, बजार वा पसल वा सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग बापत ▪ पार्किङ्ग शुल्क : आफ्नो क्षेत्रभित्र कुनै सवारीलाई पार्किङ्ग सेवा उपलब्ध गराए बापत ।
सेवा शुल्क	▪ आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका केवलकार, ट्रेकिङ्ग, कायकिङ्ग, जिपफ्लायर, बञ्जी जम्प, प्याराग्लाइडिङ्ग आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्वन्धी सेवा वा व्यवसायमा ▪ आफुले निर्माण, संचालन वा व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पुर्वाधार वा उपलब्ध गराएको देहायको सेवामा सेवामा : - खानेपानी, बिजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, फोहरमैला व्यवस्थापन, सरसफाई, ढल निकास, सडक वत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, ब्यायामशाला, पर्यटकीय स्थल, हाटवजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, वसपार्क, पुल आदि ▪ अचल सम्पत्ति वा अन्य कुनै विषयको मूल्यांकन सेवा शुल्क ▪ सिफारिस सम्बन्धी कुनै सेवा शुल्क
दस्तुर	▪ दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर: - एफ.एम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका ब्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग - ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन र उपयोग ▪ नक्सा पास दस्तुर (नक्शा पास नगरी निर्माण भएकालाई तेब्बर दस्तुर) ▪ पंजिकरण व्यवस्थापन दस्तुर ▪ वडा मार्फत गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर- दफा १२ (२ ङ) अनुसारको सिफारिश तथा प्रमाणित बापत ▪ जग्गा नाप जाँच तथा कित्ता काट दस्तुर
वस्तु तथा सेवा विकी	▪ ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, काठ, दाउरा, जराजुरी, स्लेट, खरीढुङ्गा आदि प्राकृतिक एवं खानीजन्य

राजश्वका शीर्षक	कानूनी प्रावधान
	वस्तुको विक्री तथा निकासी शुल्क दस्तुर
सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त गर्ने	▪ वन पैदावारको बिक्री वापत प्राप्त हुने रकमको दश प्रतिशत रकम सम्बन्धित नगरपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने (*केही नेपाल ऐनलाई संसोधन गर्न बनेको ऐन २०७५ वाट संसोधित यो प्रावधानमा प्रभाव पर्ने गरी मिति २०७६।०६।०७ मा प्रमाणीकरण गरिएको वन ऐन, २०७६ मा भएको व्यवस्था अनुसार*)
संघ तथा प्रदेश कानुनको आधारमा स्थानिय तहमा प्राप्त हुने	▪ प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी ▪ खनिज पदार्थको उत्खनन रोयल्टी ▪ सामुदायिक वनको संचालन ब्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी ▪ पानी घट्ट, कुलो पैनी जस्ता सेवाबाट प्राप्त रोयल्टी ▪ प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी ▪ खनिज पदार्थको उत्खनन रोयल्टी ▪ सामुदायिक वनको संचालन ब्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी ▪ पानी घट्ट, कुलो पैनी जस्ता सेवाबाट रोयल्टी ▪ खानेपानी महसुल ▪ स्थानीय साना सतह तथा भूमिगत सिंचाई सेवा शुल्क ▪ स्थानीय स्तरमा जडिवुटी तथा अन्य गैरकाष्ठ वन पैदावार उत्पादन, संकलन, प्रशोधन र वजार ब्यवस्थापन ▪ जनरल अस्पताल, नर्सिङ्ग होम, निदान केन्द्र र स्वास्थ्य संस्थाको दर्ता, संचालन अनुमति ▪ स्थानीय सार्वजनिक यातायातको रुट अनुमति, नवीकरण ▪ इन्टरनेट सेवा, टेलीसेन्टर, केवल, तारविहिन टेलिभिजन प्रसारण अनुमति, नवीकरण ▪ स्थानीय तहका पत्रपत्रिकाको दर्ता
स्थानीय तहमा संकलन भई बाँडफाँड हुने	▪ बिज्ञापन कर: स्थानीय तहले दर निर्धारण र संकलन गर्ने ▪ मनोरञ्जन कर: स्थानीय तहले संकलन गर्ने (दर र संकलन विधि प्रदेशले निर्धारण गर्ने) ▪ घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क : स्थानीय तहले संकलन गर्ने (दर निर्धारण प्रदेशले गर्ने) ▪ उद्यान, पार्क, चिडियाखाना, ऐतिहासिक तथा पुरातात्वीक सम्पदा, संग्रालय सम्पदा प्रवेश शुल्कको दर निर्धारण र संकलन स्थानीय तहले गर्ने ▪ ढुङ्गा, गिट्टी, स्लेट, वालुवा, चुनढुङ्गा, अभ्रख, दहत्तर वहत्तरमा प्राकृतिक स्रोतको करको दर र प्रकृया प्रदेशले निर्धारण गर्ने र स्थानीय तहले संकलन गर्ने ।
प्रदेश तहबाट संकलन भई वाँडफाँड हुने	▪ सवारी साधन (माथि उल्लेखित बोहक) करको दर निर्धारण तथा संकलन प्रदेशले गर्ने र प्रदेश स्तरीय कोषमा जम्मा गर्ने ▪ पदयात्रा तथा पर्यटन शुल्कको दर निर्धारण र संकलन प्रदेश गर्ने र प्रदेश स्तरीय कोषमा जम्मा गर्ने ▪ (पवर्तारोहण, राष्ट्रिय निकुन्ज, वन्यजन्तु आरंक्षण तथा संरक्षण क्षेत्रको प्रवेश शुल्क निर्धारण र संकलन नेपाल सरकारले गरे बमोजिम हुने)

३.२ आय परिचालनको अवस्था

नेपालको संविधान तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ अनुसार नगरपालिकालाई प्राप्त राजश्व अधिकारका शीर्षकहरूको परिचालन कसरी भैरहेको छ भन्ने जान्नु उपयुक्त हुन्छ। नगरपालिकाले उपरोक्त राजश्व शीर्षकहरू मध्ये हाल असुली गरिरहेको, संकलनकालागि आवश्यक नीतिगत निर्णय मात्र गरेको र सम्भावना भएका त्यस्ता क्षेत्रहरुको यथार्थ अवस्थाको बारेमा सम्बन्धित शाखागत छलफलबाट प्राप्त नगरपालिकाको आय परिचालनको अवस्थालाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ३ : नगरपालिकाको आय परिचालनको अवस्था

क्र. सं	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	दर निर्धारणको अवस्था	संकलन भएको/नभएको
क.	**कर राजश्व तर्फ**			
१	सम्पत्तिमा आधारित कर – घर जग्गा तथा मालपोत वा भूमिकर	भएको	अनुसूची १, भएको	भएको
२	सम्पत्तिमा आधारीत कर एकिकृत सम्पत्ति कर	भएको	अनुसूची २, भएको	भएको
३	सवारी कर (रिक्सा, अटोरिक्सा, ट्याक्सी)	भएको	अनुसूची ६, भएको	नभएको
४	सवारी दर्ता तथा वार्षिक सवारी कर रुट इजाजत	भएको	अनुसूची ६, भएको	नभएको
५	घर जग्गा बहाल कर	भएको	अनुसूची ३, व्यक्तिगत घर वहाल कर ५ प्रतिशत प्रति महिना र संस्थागतः वहाल रकमको १० प्रतिशत	भएको
६	व्यवसाय कर	भएको	अनुसूची ४, खुद्रा, थोक तथा व्यवसायका प्रकृतिहेरी १८ किसिममा वर्गिकरण	भएको
७	विज्ञापन कर	भएको	अनुसूची ७, विज्ञापन प्रति गोटा प्रति वर्ग फिट गरी ६ प्रकारमा वर्गिकरण गरिएको छ। रु ५ देखि रु ९० सम्म	नभएको
८	मनोरञ्जन कर	भएको	दर निर्धारण नभएको	नभएको
९	घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क	भएको	अनुसूची १	भएको
१०	जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु कर	भएको	अनुसूची ५	नभएको
ख.	**गैर कर राजश्व**			
१	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, काठ, दाउरा, जराजुरी, स्लेट, खरीढुङ्गा आदि प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तुको विक्री तथा निकासी शुल्क	भएको	नभएको	नभएको
२	नक्सापास दस्तुर	भएको	भएको	भएको
३	व्यक्तिगत घटना दर्ता शुल्क	भएको	भएको	भएको
४	वहाल विटौरी शुल्क	भएको	अनुसूची ९, २३ प्रकारमा वर्गिकरण	भएको
५	पार्किङ्ग शुल्क	भएको	अनुसूची १०, न्यूनतम रु २५ देखि अधिकतम रु ५० सम्म	नभएको
६	अस्पताल संचालन	भएको	नभएको	नभएको
७	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क	भएको		भएको

क्र. सं	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	दर निर्धारणको अवस्था	संकलन भएको/नभएको
८	स्थानीय खानेपानी महसुल	भएको	भएको	नभएको
९	स्थानीय विद्युत महसुल	नभएको	नभएको	नभएको
१०	केवलकार, टेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, वन्जीजम्प, जिप फ्लायर, प्याराग्लाईडिङ्ग आदि मनोरंजन तथा साहसी खेलकुद सम्वन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवाशुल्क	भएको	भ्यूटावर	नभएको
			पार्क सङ्ग्रालय प्रवेश शुल्क	नभएको
			पिकनिक स्थल	नभएको
११	निर्माण, संचालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पुर्वाधार तथा सेवामा सेवाशुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक वत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्ययमशाला, पर्यटकिय स्थल, हाटवजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, घोविधाट, सडक, वसपार्क, पुलआदि	भएको	भएको	भएको
१२	मूल्यांकन सेवा शुल्क	भएको	सम्पत्ति मूल्यांकन तथा स्रोत प्रमाणित रु १५०००	भएको
१३	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका ब्यापारिक फर्म	भएको	भएको	भएको
१४	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क	भएको	रु १०००	नभएको
१५	वडा मार्फत गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर	भएको	रु २०० देखि १००० सम्म	भएको
१६	दण्ड जरिवाना	भएको	भएको	भएको

स्रोतः शाखागत छलफल तथा आर्थिक ऐनको आधारमा

नगरपालिकामा उल्लेखित करका शीर्षकतर्फ सम्पत्तिमा आधारित (मालपोत र सम्पत्ति) दुवै कर संकलन भएको देखिन्छ । घरजग्गा वहाल करतर्फ आशिंक मात्रामा असुली भएको देखिएको छ । जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर तथा मनोरञ्जन कर सम्भावना न्यून रहेको छ । सवारी करको सम्भावना भएर दर निर्धारण गरिएको भएपनि संकलन भएको देखिँदैन । ब्यवसाय कर लिइएको छ तर अझै प्रभावकारी बनाउनु पर्ने छ ।

त्यसैगरि गैरकर तर्फ वडाबाट गरिने सिफारिस दस्तुर, नक्सापास दस्तुर, सम्पत्ति मूल्यांकन सेवा शुल्क, पूर्वाधार उपयोग सेवा शुल्क, फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क र भ्यूटावर संचालन, पार्क तथा सङ्ग्रालय प्रवेश शुल्क, पिकनिक स्थल, पोखरी, उद्यान शुल्क (ठेक्का) शुल्क लगाउने गरिएको छ । बहाल बिटौरीका मार्फत सपिङ कम्प्लेक्सबाट मासिक भाडा बापतको शुल्क उठ्ने गरेको देखिन्छ ।

नगरपालिकामा राजस्व संकलन हुने विभिन्न आय शीर्षकहरू मध्ये हाल १८ वटा शीर्षकहरुबाट मात्र संकलन भइरहेको छ तथापि राजश्व प्रशासन सुधार गरी अन्य शीर्षकहरूबाट समेत आय संकलन गर्ने सम्भावना देखिन्छ ।

३.३ आन्तरिक स्रोत तर्फका राजश्व संकलनको प्रमुख क्षेत्रहरू र सम्भावना विश्लेषण

नगरपालिकाले प्रचलित कानून बमोजिम आन्तरिक स्रोत तर्फ संकलन गर्ने राजश्व मध्ये यस नगरपालिकाले हाल उठाइरहेका विद्यमान तथा सम्भावित नयाँ आय क्षेत्रहरूको सम्भावनाको विश्लेषणात्मक अध्ययन यस शीर्षक अन्तर्गत गरिएको छ ।

३.३.१ कर राजस्व

क. भूमि कर (मालपोत)

हालको अवस्था: नगरपालिकाको आर्थिक ऐन, २०७८।०७९ ले जग्गाको मूल्यांकन गर्दा जग्गाको क्षेत्रफल, जग्गा भौगोलिक अवस्थिति, जग्गाको उपयोगको अवस्था, जग्गा रहेको स्थानमा पूर्वाधार विकासको अवस्थालाई आधार मानिने व्यवस्था उक्त ऐनले गरेको छ । भूमि कर उठाउन जग्गाका हदबन्दी १ देखि २० रोपनीसम्म, २१ देखि ४० रोपनीसम्म र ४१ रोपनीदेखि माथि जतीसुकै भए पनि गरी तिन प्रकार वर्गीकरण गरी तोकिएको छ ।

संभाव्यता: जग्गाको स्वामित्व, उपयोगिता र पहुँचका आधारमा ३ वटा समुहमा वर्गिकरण गरी सोही बमोजिम दर तोकिएको छ । विगतमा एकिकृत सम्पत्ति करको रुपमा यसको कार्यान्वियन गरिएको र पछि संघीय कानुन संसोधन भई व्यवस्था फेरिंदा समेत यो प्रणाली कायमै रहेकाले मालपोत बापतको कर संकलनलाई छट्टै गणना गर्न सकिने देखियता पनि हाललाई निम्नानुसारको सुधार गरी मालपोत बापतको थप राजस्व असुल गर्न सकिने अवस्था छ ।

तलिका ४ : भूमि कर सम्भावनाको गणना

क्र.सं.	मालपोतको औसत मूल्यांकन	अनुमानीत करदाता संख्या	औसत करको दर	सम्भाव्य आम्दानी
१	२० लाख रुपैयाँसम्मको मूल्यांकनमा	६२५	२५०	१५६२५०
२	२१ लाख देखि ५० लाखसम्मको मुल्यांकनमा	४९००	७००	३४३००००
३	५१ लाख देखि १ करोड सम्मको मुल्यांकनमा	४५०	१०००	४५००००
४	१ करोड १ लाख देखि २ करोड सम्मको मुल्यांकनमा	११०	७५००	८२५०००
५	२ करोड १ लाख देखि ३ करोड सम्मको मुल्यांकनमा	६०	१५०००	९०००००
६	३ करोड १ लाख देखि माथिको मुल्यांकनमा	४०	२८०००	११२००००
	जम्मा	६१८५		६८८१२५०

सुधारका पक्षहरू:

नगरपालिकामा भूमि तथा करदातासम्बन्धी विस्तृत र यकीन तथ्यांक उपलब्ध छैन । यसकारण भूमि र करदातासम्बन्धी विस्तृत र यकीन तथ्यांक संकलन र नियमित अद्यावधीकरणको व्यवस्था गर्नु भूमिकर सम्बन्धमा प्रमुख आवश्यकताको रुपमा रहेको देखिन्छ । थप सुधारका पक्षहरु देहायअनुसार छन् ।

- मालपोत कार्यालयबाट तथ्यांक संकलन गरेर अथवा मालपोत कार्यालयसँगको समन्वयमा नयाँ नापी गरेर भूमिसम्बन्धी यकीन र विस्तृत तथ्यांक कायम गर्ने
- सडकहरुको नक्साङ्कन, नामकरण र लगत कट्टाको व्यवस्था गर्ने
- सम्पत्ति करमा दर्ता भएका करदाताको विवरणहरू व्यवस्थित रुपमा अभिलेखीकरण गर्ने
- आर्थिक ऐन परिमार्जन गरी भूमिकर र सम्पत्ति कर अनिवार्य रुपमा एकैपटक उठाइने कानूनी व्यबस्था गर्ने
- भूमिकर लाग्ने जग्गाको मूल्यांकनमा आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गर्ने ।

ख. सम्पत्ति कर

हालको अवस्थाः नगरपालिकाको पाश्वचित्र विवरणअनुसार यहाँ कुल ५६२२ घरधुरी रहेका छन् । विद्यमान कानूनी व्यवस्थाले घर र घरले चर्चेको जग्गा र अधिकतम सो जग्गा बराबरको थप जग्गामा मात्र सम्पत्ति कर लिने व्यवस्था गरेको छ । नगरपालिकामा ढलान घर ५६, ढुंगा तथा इटाको गारोमा सिमेन्ट जडान भएका घर १८५, ढुंगा माटोको जोडाइ भएका अर्धपक्की घर ४३३६, काँचो इटाले बनेका घर ९२ र कच्ची घर (बाँसटाटी, काठको खम्बा र जस्तापाताले बनेका घर) ८६८ र अन्य प्रकारका घर १०७ वटा रहेका छन् ।

नगरपालिकाको प्रमुख स्रोतको रुपमा सम्पत्ति कर रहेको छ । आ.व. २०७७/७८ सम्पत्ति करबाट रु. ५३ लाख ७१ हजार २३१ आय भएको देखिन्छ । आ.व. २०७६/७७ मा रु.४० लाख ८४ हजार ४ सय आठ असुल भएको देखिन्छ भने आ.व. २०७५/७६ मा रु. ४१ लाख ३४ हजार ९८८ रहेको पाइन्छ ।

संभाव्यताः नगरको पार्श्वचित्र अनुसार यस नगरपालिकामा करिब १०२५५ घरधुरी रहेकाले सम्पत्ति करका करदाताको रुपमा करिब ११२५५ अनुमानित करदाता हुन सक्ने अनुमान रहेको छ । अनुमानित करदाताको संख्या तथा सम्पत्तिकरको न्यूनतम औसत अनुमानित दरका आधारमा गणना गर्दा सम्पत्ति करको सम्भावना देहाय बमोजिम देखिन्छ ।

<u>तलिका ५ : सम्पत्ति कर सम्भावनाको गणना</u>

क्र.सं.	सम्पत्तिको औसत मूल्यांकन	अनुमानीत करदाता संख्या	औसत करको दर	सम्भाव्य आम्दानी
१	२० लाख रुपैयाँसम्मको मूल्यांकनमा	२१००	२५०	५२५०००
२	२१ लाख देखि ५० लाखसम्मको मुल्यांकनमा	३५००	७००	२४५००००
३	५१ लाख देखि १ करोड सम्मको मुल्यांकनमा	३७००	१५००	५५५००००
४	१ करोड १ लाख देखि २ करोड सम्मको मुल्यांकनमा	१७००	७५००	१२७५००००
५	२ करोड १ लाख देखि ३ करोड सम्मको मुल्यांकनमा	२६०	१५०००	३९०००००
६	३ करोड १ लाख देखि माथिको मुल्यांकनमा	११५	२८०००	३२२००००
जम्मा		**११३७५**		**२८३९५०००**
पहिलो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ५०				१४१९७५००
दोश्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ६५				१८४५६७५०
तेस्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ८५				२४१३५७५०

सुधारका पक्षहरूः

सम्पत्ति कर कार्यान्वयनमा आइसकेको भए पनि सम्भावित सबै करदाता करको दायरामा आइसकेको देखिँदैन । सम्पत्ति करका सम्बन्धमा नगरपालिकाले सुधार गर्नुपर्ने विषयहरु निम्नअनुसार रहेको देखिन्छ :

- नगरपालिकाको आर्थिक ऐनमा हाल भएको सम्पत्ति कर सम्बन्धी प्रावधानलाई विद्यमान संघीय कानुन बमोजिम हुने गरी परिमार्जन गर्ने
- नगरपालिकाका सबै सम्भावित करदाताको लगत संकलन गरी घर दर्ता सम्पन्न गर्ने
- सम्पत्ति मूल्यांकन दर र सम्पत्ति करको दर पुनरावलोकन गरी यथार्थपरक बनाउने
- करको दायरामा नआएकालाई सूचनामूलक, जनचेतनामूलक तथा अन्य कार्यक्रमहरु मार्फत्करको दायरामा ल्याउने
- सम्बन्धित करदाताको सम्पति मुल्यांकन यथार्थपरक बनाउन घर र बाटोको डिजिटल नक्सांकन गरी नियमित अद्यावधिक गर्ने व्यवस्था गर्ने तथा यसलाई राजस्व संकलन गर्ने कर्मचारीको सहज पहुँचमा राख्ने
- सबै वडामा कम्प्युटरमा आधारित बिलिङ पद्धतिलाई अनिवार्य गर्ने
- सम्पत्ति करको विजकलाई सूचना प्रविधिको माध्यमद्वारा करदातालाई अग्रिम रुपमा जानकारी गराउने पद्धति सुरु गर्ने ।

ग. घरजग्गा बहाल कर

हालको अवस्था: नगरपालिकाको आर्थिक ऐनले नगर क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, जग्गा वा पोखरी पूरै आंशिक तवरले वहालमा दिएकोमा घर जग्गा वहाल कर लगाईने र असूल गरिने उल्लेख गरेको छ । संस्थागत बहाल कर (भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, कारखाना, जग्गा, वा पोखरी पूरै वा आशिंक तवरले बहालमा दिएकोमा) बहाल रकमको १२ प्रतिशत र व्यक्तिगत बहाल कर (भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, कारखाना वा जग्गा पूरै वा आशिंक तवरले बहालमा दिएकोमा) संरचनाको प्रकार र अवस्था हेरी न्यूनतम रु ५ देखि अधिकतम रु ८० सम्म प्रति वर्ग फिट तोकेको छ । त्यसैगरी सो ऐनको अनुसूची २ मा व्यक्तिलाई पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, कारखाना पूरै वा आशिंक तवरले राख्न भवन वा घर बहालमा दिएकोमा सम्बन्धित धनीबाट ५ प्रतिशत वहाल कर लिने भनी उल्लेख गरिएको छ ।तर हालसम्म संस्थागत रुपमा बहालमा दिइएका घरहरुबाट मात्र यो कर संकलन गरिएको भन्ने जानकारी नगरपालिकासँगको छलफलमा प्राप्त भएको हो । यसबाट आ.व. २०७७/७८ मा रु.३१ लाख ८१ हजार ४३८ असुल भएको देखिन्छ । त्यसैगरी आ.व. २०७६/७७ मा रु २७ लाख ४५ हजार ४० असुल भएको थियो भने आ.व. २०७५/७६ मा यो रकम रु २२ लाख ११ हजार ४८२ रहेको थियो ।

सम्भाब्यता: नगरपालिकाले घरजग्गा बहाल करलाई संस्थागत, व्यवसायिक र आवसिय गरी तीन भागमा वर्गीकरण गरेको र संस्थागतको हकमा १२ प्रतिशत र आवसीयको हकमा ५ प्रतिशत दर कायम गरेको छ । चैनपुर नगरपालिकाको घरधुरी सर्वेक्षणको तथ्यांक अनुसार करिव १३७० घर धनीहरुले आफना घर बहालमा लगाउने गरेको देखिन्छ । उक्त संख्यामा रहेका घरहरुवाट घरबहाल स्वरुप ६६ लाख ३९ हजार ६ सय कुल आय गर्न सकिने सम्भावना रहेकोमा पहिलो वर्ष ५० प्रतिशत घरहरुवाट मात्र बहाल कर संकलन हुने र क्रमस दोश्रो र तेश्रो वर्षहरुमा ६५ र ८५ प्रतिशत बहाल कर संकलन हुने प्रषेपण गरिएको विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ६ : घरबहाल कर सम्भावनाको गणना

क्र.सं.	प्रयोजनका आधारमा बहालमा बस्ने	बहालमा बस्ने संख्या	मासिक भाडा रकम	वार्षिक भाडा रकम	जम्मा भाडा असुली	घर बहाल कर
			(ख)	(ग)	(घ)	
		(क)	अनुमानित	खx १२	क x ग	घ को १० प्रतिशत
१	संस्थागत	१८०	१३०००	१५६०००	२८०८००००	३३६९६००
२	न्यवसायिक	९०	१५०००	१८००००	१६२०००००	१६२००००
३	आवासिय	११००	२५००	३००००	३३००००००	१६५००००
जम्मा		**१३७०**				**६६३९६००**
पहिलो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ५०						३३१९८००
दोश्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ६५						४३१५७४०
तेस्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ८५						५६४३६६०

सुधारका पक्षहरू:

नगरपालिकाका पदाधिकारी, कर्मचारी तथा सरोकारवालासँगको छलफल तथा स्थानीय स्तरको अध्ययन भ्रमणका आधारमा घरबहाल करमा सुधारका लागि निम्नअनुसार सुझावहरू प्रस्तुत गरिएको छ :

- घरबहालमा दिनेहरुको लगत संकलन गर्ने र नियमित अद्यावधिक गर्ने व्यवस्था गर्ने
- घरबहाल कर संकलन गर्दा नगरपालिकाले निर्धारण गरेको दरमा आधारित भई कर असुली गर्ने
- घरधनी तथा बहालमा बस्ने दुवैलाई बहाल करको विषयमा जानकारी गराउने

- सम्पत्ति कर, व्यबसाय कर र घर जग्गा बहाल कर संकलनलाई एकीकृत रुपमा एकै पटक उठाउन सकिने गरी तथ्यांक र असूली प्रकृयामा सफ्टवेयर पद्धति विकास गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने ।

घ. वित्तिय र पूँजिगत कारोवारमा लाग्ने कर (व्यवसाय कर)

हालको अवस्थाः नगरपालिकाले आर्थिक ऐन मार्फत् कारोवारको प्रकृति हेरी व्यापार, व्यवसाय र सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारका आधारमा व्यवसाय कर लगाउने व्यवस्था गरेको छ । आर्थिक ऐनमा अधिकृत पुँजीका आधारमा ३४ भागमा वर्गीकरण गरिएको छ । सबैभन्दा बढी क्यासिनो संचालनको लागि दर्ता शुल्क रु १५०००० र नवीकरण शुल्क रु १००००० निर्धारण गरिएको छ भने दोस्रो बढी बाणिज्य बैक संचालन गर्न दर्ता शुल्क रु २०००० र नवीकरण शुल्क रु १७००० निर्धारण गरिएको छ ।न्यूनतम दर्ता शुल्क कृषी तथा पशुपालन व्यावसायको लागि दर्ता शुल्क रु १००० र नवीकरण शुल्क रु ७० निर्धारण गरिएको छ । त्यसैगरी होमस्टे संचालन दर्ता शुल्क रु १००० र नवीकरण शुल्क रु ५०० निर्धारण गरिएको छ । नगरपालिकाले व्यवसाय कर बापत आ.व. २०७५/७६ मा यो रकम रु १८ लाख २५ हजार ६७५ संकलन गरेको थियो भने आ.व. २०७६/७७ मा रु १५ लाख ७९ हजार ५३० असुल भएको थियो । त्यसैगरी, चालु आ.व. २०७७/७८ मा रु.८ लाख ९७ हजार २० असुल भएको देखिन्छ ।

संभावनाः नगरपालिकाको हालसम्मको तथ्यांक अनुसार सबै वडाहरुमा विभिन्न प्रकारका साना ठुला गरी ११३२ वटा व्यावसायहरु संचालन भएका छन् । सबै व्यवसाय नगरपालिकामा दर्ता भई करको दायरमा आएका छैनन् । ती व्यवसायहरुलाई करको दायरामा समावेस गर्न सके आगामी आ.व.करको दायरामा आउने साना ठुला व्यावसायवाट औसत रु. २५०० का दरले करिब २८ लाख ३० हजार व्यवसाय कर संकलन हुन सक्ने सम्भावना देखिएको छ । तर आगामी आ.व.मा नै सबै व्यवसायलाई करको दायरमा ल्याउन नसकिने कुरा लाई मध्यनजर गर्दै ६५ प्रतिशत व्यवसायबाट करिब रु. १८ लाख ३९ हजारसम्म व्यावसाय कर प्राप्त हुने अनुमान गरिएको छ भने त्यस पछिका वर्षहरुमा क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जानेछ ।

तलिका ७ : व्यवसाय कर सम्भावनाको गणना

क्र.सं.	ब्यापार ब्यवसायको विवरण	संख्या	औसत करको दर	संभावित आय
१	विभिन्न ब्यवसाय (फरक फरक लागानी पूँजी भएको ब्यवसाय)	११३२	२५००	२८३००००
	जम्मा	११३२		२८३००००
	पहिलो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ६५			१८३९५००
	दोश्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ७५			२१२२५००
	तेस्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ८५			२४०५५००

सुधारका पक्षहरूः

नगरपालिकाको व्यवसाय कर संकलनमा सुधार ल्याउनका लागि निम्न कार्यहरू गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

- नगरपालिकामा सञ्चालित सबै किसिमको व्यवसायको विवरण/लगत तयार गर्ने
- घुम्ती टोली खटाई स्थलगत रुपमै व्यवसाय दर्ता गरी प्रमाणपत्र दिने र कर संकलन गर्ने व्यवस्था गर्ने
- एकै प्रकारको व्यवसायलाई व्यवसायमा भएको लगानी तथा कारोबारको आधारमा वर्गीकरण गरी करको दरमा परिमार्जन गर्ने
- व्यवबसाय दर्ता, नवीकरण र खारेजीसम्बन्धी स्पष्ट कार्यविधि तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने
- व्यवसाय करलाई दर्ता र नवीकरणमा लिने गरी कानूनी व्यवस्था परिमार्जन गर्ने
- बजार अनुगमन गर्ने, यसका लागि राजस्व परामर्श समितिलाई बढी सक्रिय बनाउने

- कर अभियान सञ्चालन गरी कर सचेतना अभिवृद्धि गर्ने साथसाथै यससम्बन्धमा नागरिकका गुनासो सुनुवाइ गरी जायज गुनासो सम्बोधनको व्यवस्था गर्ने
- कर प्रशासनमा दण्ड र पुरस्कारलाई नियमित प्रक्रियाका रुपमा स्थापित गर्ने । जस्तै- अधिकतम कर तिर्ने करदातालाई पुरस्कृत गर्ने । करको दायरामा नआउनेलाई उच्च दरमा जरिवानाको व्यवस्था पर्ने । छुटको व्यवस्था समेत कानूनमा व्यबस्था गर्ने ।

ङ. विज्ञापन कर

हालको अवस्थाः विद्यमान कानूनी व्यवस्था अनुसार नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रका सडक, चोक, सार्वजनिक स्थलमा विज्ञापन, प्रचार–प्रसार आदिका लागि राख्न दिने साइन बोर्ड, ग्लो बोर्ड स्टल आदिमा विज्ञापन कर लगाउन सक्नेछ । संघीय कानुन अनुसार यो प्रदेश सरकारसंग बाँडफाँड हुने कर हो । यस नगरपालिका क्षेत्रभित्र हुने विज्ञापनमा नगरपालिकाको आर्थिक ऐन अनुसूचि (५) बमोजिम विज्ञापन कर लगाई असूल उपर गरिने र यसरी कर संकलन गर्दा अन्तर सरकारी वित्त ऐन, २०७४ बमोजिम स्थानीय तहको विभाज्य कोष मार्फत नगरपालिका संचित कोषमा राजश्व बाडँफाड गर्नुपर्ने उल्लेख गरिएको छ । नगरपालिकाले विज्ञापनशीर्षकबाट विज्ञापनदाताहरुसँग सम्झौता गरी यसबाट आ.व.२०७५/७६ मा यो रकम रु ७००० हजार आम्दानी रहेको थियो त्यस पछि उठेको देखिदैन ।

सम्भावनाः यस नगरपालिकाअन्तर्गत कुनै राजमार्ग नपरेपनि दुई वटा सहायक राजमार्ग पर्दछन् । बजार क्षेत्र, वसपार्क क्षेत्र, राजमार्गका सडक र पर्यटकीय क्षेत्र आसपास साना ठूला होर्डिङ बोर्डहरु राखे बापत एकमुष्ठ ठेक्का मार्फत बार्षिक करिब १ लाख ५० हजारको हाराहारीमा राजस्व असुली हुने देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरूः

- नगरपालिका क्षेत्रमा रहेका विद्यमान विज्ञापन सामग्रीसम्बन्धी लगत संकलन गर्ने
- विज्ञापन कर व्यबस्थापन कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने
- कार्यविधि तर्जुमा गर्दा विज्ञापन सामग्रीको आकारका अतिरिक्त विज्ञापनका विषयवस्तुलाई पनि वर्गीकृत गर्ने
- विज्ञापन करको अनुगमनलाई प्रभावकारी बनाई सबै विज्ञापन करको दायरामा आउने विषय सुनिश्चित गर्ने
- सार्वजनिक जग्गा बाहेक निजी घर र जग्गामा राखिएका विज्ञापन सामग्रीमा समेत कर लगाउने गरी कानूनी व्यबस्था गर्ने ।

च. जडीवुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर

हालको अवस्थाः यस शीर्षकमा नगरपालिकाले हालसम्म कुनै कर संकलन गरेको छैन । नगरपालिकाको आर्थिक ऐनमा नगरपालिका क्षेत्रमा कुनै व्यक्ति वा संस्थाले ऊन, खोटो, जडीबुटी, बनकस, मरेका जन्तुको हाड, सिङ, प्वाँख, छालाजस्ता वस्तुको व्यवसायिक कारोबार गरेबापत कर लगाइने र असुलउपर गरिने उल्लेख गरेको छ । नगरपालिका आर्थिक ऐनको अनुसूची ५ मा चिराइतो लगायतका जडीबुटी तथा अन्य वन पैदावरको व्यवसायिक उपयोग कर निर्धारण गरिएको छ । त्यसैगरी जीवजन्तु कर (प्रचलित कानुन बमोजिम निषेधित जीवजन्तु बाहेकका अन्य मृत वा मारिएको जीवजन्तुको हाड, सीङ, प्वाँख, छाला, वा यस्तै प्रकृतिको वस्तुको व्यवसायिक उपयोग कर) व्यवस्था गरिएको छ । जसमा मृत जिवजन्तुको छाला प्रति के.जी. रु २५० देखि रु ४००सम्म तोकिएको छ । कवाडी मालको कारोबारमा १९ प्रकारका विभिन्न सामानका दररेट निर्धारण गरिएका छन् । यसैगरी घरपालुवा बस्तुहरु राँगा, भैंसी, गाई, गोरु, भेडा, बाखा, खसी, बोका, सुँगुर, बंगुर, अन्य चौपायाहरु, कुखुरा र माछाको दर निर्धारण गरिएको छ ।

सम्भावनाः यस नगरपालिकाका सहायक राजमार्गको बजार ब्यापक रुपमा फैलिएको हुनाले कवाडी मालवस्तुको संकलन र निर्यात हुने सक्ने देखिन्छ । त्यसैगरी जडिबुटीमा चिराइतो लगायतका विभिन्न जडिबुटीको संकलन तथा बिक्रीसम्बन्धमा कुनै तथ्यांक नभए पनि आसपासको ग्रामीण क्षेत्रमा यसको उत्पादन र विक्रीको सम्भाब्यता देखिन्छ । त्यसैगरी जीवजन्तुको हाड, छाला, प्वाख आदिको अभिलेख विना कारोबार भइरहेको सुनिछ । यस

नगरपालिकामा उल्लेखित शीर्षक अन्तर्गत कवाडी तर्फ ५ लाखसम्म र जडिबुटी र जिवजन्तु तर्फ २ लाख गरी करिब ७ लाख हाराहारीमा आम्दानी हुनसक्ने अनुमान गरिएको छ ।

सुधारका पक्षहरू:

- यससँग सम्वन्धित व्यवसायीहरुको दर्ता र अभिलेखीकरण गर्ने
- कवाडी वस्तुको व्यवसायिक कारोवारलाई इजाजत प्रदान गरी वार्षिक ठेक्का मार्फत कर संकलन गर्ने
- जडीबुटीको र जिवजन्तुको उपलब्धता पत्ता लगाई कारोबारमा कर संकलन शुरुवात गर्ने ।

छ. सवारी साधन कर

हालको कानूनी व्यवस्था अनुसार नगरपालिकाले सिमित सवारी साधन (ईरिक्सा, ठेला गाडा, टाँगा र रिक्सा) हरूको मात्र दर्ता, नवीकरण तथा वार्षिक वार्षिक सवारी कर संकलन गर्न सक्ने अधिकार भएकाले सो को मात्र सम्भावनाको अध्ययन गरिएको छ । नगरपालिका क्षेत्रमा राजस्व संकलन गर्न सकिने त्यस किसिमका सवारी साधनहरू न्यून संख्यामा रहेको र यसको लगत तथा नियमन नभएकाले राजश्व संकलन भई रहेको देखिदैन । आगामी आ.व.बाट नगर भित्र संचलन हुने अटो रिक्सा, ईरिक्साहरुलाई करको दायरामा ल्याई कर राजश्व संकलन गर्न सकिन्छ । तर हाललाई त्यस किसिमका सवारी साधनबाट आम्दानीको सम्भाव्यता आँकलन गरिएको छैन ।

सुधारका पक्षहरू:

नगरपालिकाले साना सवारी कर संकलनमा सुधार ल्याउनका लागि निम्न कार्यहरू गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

- रिक्सा, विद्युतीय रिक्सा सम्बन्धी तथ्यांक संकलन गरी नगरपालिकामा दर्ता गराउने
- सवारी साधनको दर्ता, नवीकरण, खारेजी, रुट परमिट लगायतका कार्यका लागि आवश्यक कार्यविधि कानुन निर्माण, जनशक्ति व्यबस्थापन र अन्य सम्बद्ध निकायहरुसँग समन्वयको व्यबस्था मिलाउने
- करको दर र सम्बन्धित विषयमा सरोकारवालाहरुसँग छलफल गरी छिमेकी नगरपालिकाहरुको दरसँग मिल्दोजुल्दो हुने गरी करको दर निर्धारण गर्ने
- इञ्जिनको क्षमता, निर्माण वर्ष आदिको आधारमा मापदण्ड तयार गरी सोको आधारमा करको दर निर्धारण गर्ने ।

३.३.२ गैह्र कर राजस्व

नगरपालिकाले नगरवासी तथा सेवाग्राहीहरूलाई विभिन्न सेवा प्रदान गरेबापत तोकिएको दरमा सेवा शुल्क संकलन गर्ने सक्ने प्रावधान अनुरुप नगर सभाले विभिन्न सेवाहरूको शुल्कको दर निर्धारण गरी सेवा शुल्कहरू संकलन गरिरहेको छ । यसै सन्दर्भमा अगामी आ.व.हरुमा नगरपालिकालाई प्राप्त हुने राजस्व अनुमान गरिएको छ ।

क. व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर

हालको अवस्था: हालको कानूनी व्यवस्था अनुसार नगरपालिकाले एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका ब्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग जस्ता व्यवसायिक संघ संस्थाहरूको दर्ता, नवीकरण गरि सो को दस्तुर संकलन गर्नसक्ने छ । स्थानीय तहहरूको गठन संगै नगरपालिकालाई यो अधिकार प्राप्त भएको हो । उल्लेखित संघसंस्थाहरू एकपटक नगरपालिकामा दर्ता भईसकेपछि अन्यत्र पुनः दर्ता हुनु पर्दैन । व्यवसाय तथा संघसंस्थाहरू दर्ता भई सकेपछि वार्षिक रुपमा नवीकरण गर्नुका साथै वार्षिक कर पनि तिर्नुपर्ने हुन्छ । नगरपालिकाले आर्थिक ऐन अनुसूची १२ मा निर्धारण गरेको दर्ता शुल्कको आधारमा घ वर्गको निर्माण व्यवसायी दर्ता शुल्क रु १५००० र नवीकरण शुल्क रु ३००० निर्धारण गरिएको छ ।

सम्भावना: आउने आ.व.मा करिब २१५ वटा संघसंस्थाहरू दर्ता/नवीकरण हुने र सो बापत नगरपालिकालाई करिब ६ लाख ५७ हजारको हाराहारीमा राजस्व प्राप्त हुने अनुमान गरिएको छ भने त्यसपछिका आ.व.हरूमा न्यून संख्यामा संघसंस्थाहरू दर्ता हुदै जाने तथा अघिल्ला आ.व.हरूमा दर्ता भएकाहरू नवीकरण हुदै जानेछन् । उल्लेखित सम्भावित रजिष्ट्रेशन दस्तुर बापतको आय सम्बन्धित व्यवसायिक संघ संस्था दर्ता गर्दाको आर्थिक वर्षमा दर्ता दस्तुर रकम मात्र संकलन हुने र त्यसपछिका आ.व.मा नवीकरण गर्दा नवीकरण दस्तुर प्राप्त हुने गर्दछ ।

तलिका ८ : व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर सम्भवानाको गणना

क्र.सं.	व्यापार व्यवसायको विवरण	संख्या	करको दर	नवीकरण दस्तुर	संभावित आय
१	५ लाखसम्म पूँजी भएको व्यवसाय	६५	५००	व्यवसायकर तिरे पछि स्वतहः नविकरण हुने	३२५००
२	५ लाख एक देखि १० लाखसम्म पूँजी भएको व्यवसाय	१२५	१०००		१२५०००
३	१० लाख एक देखि माथिको पूँजी भएको व्यवसाय	२५	२००००		५०००००
जम्मा		**२१५**			**६५७५००**
पहिलो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ५०					३२८७५०
दोश्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ६५					४२७३७५
तेस्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ८५					५५८८७५

सुधारका पक्षहरू:

- दर्ता, अनुमति र नवीकरणका लागि छुट्टै कार्यविधि तर्जुमा गर्ने
- आर्थिक ऐनमा दर्ता, अनुमति र नवीकरण दस्तुरको दर निर्धारण गर्ने
- नयाँ संस्था, फर्म वा उद्योग स्थापना गर्नुपूर्व दर्ता तथा अनुमति प्रमाणपत्र अनिवार्य गर्ने
- अनुमति नलिई संचालनमा रहेका संस्था, फर्म वा उद्योगलाई नियमित गर्न दण्ड जरिवानाको व्यवस्था गर्ने ।

ख. बहाल विटौरी शुल्क

हालको अवस्था: नगरपालिका आफुले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाट, बजार वा पसल वा सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग बापत बहाल विटौरी शुल्क संकलन गर्न सक्ने कानूनी प्रावधान रहेको छ । सार्वजनिक जग्गा, बाटोको छेउछाउका सार्वजनिक स्थलमा रहेका टहरा, पसलहरु बाट प्रभावकारी रुपमा बिटौरी कर संकलन गर्न सकेको खण्डमा राजस्व असुलीको संभावना देखिन्छ । प्रयाप्त क्षेत्रगत तथ्यांकको अभावले गर्दा प्रस्तुत अध्ययनमा नगरपालिकाकालागि आगामी आ.व. २०७८/७९ मा संकलन हुन सक्ने बिटौरी करको रकम मात्र अनुमान गरिएको छ ।

संभावना: बहाल बिटौरी शुल्कका लागि यस नगरपालिकाको सहायक राजमार्ग आसपास रहेका सडक अधिकार क्षेत्रमा निर्माण गरिएका होटेल, रेष्टुरेन्टहरुसँग वहाल विटौरी असुल गर्न सकिन्छ । यसप्रकार सडक क्षेत्रमा निर्माण भएका टहरा, पसलहरु करिब २०० को संख्यामा रहेका र तिनीहरुसँग वार्षिक १२००० को दरले असुल गर्दा करिब २४ लाखसम्म आय प्राप्त हुने देखिन्छ ।

प्रभावकारी रुपमा नीतिगत व्यवस्थाका साथ यो कर लागु गर्न सकेमा नगरपालिकाललाई त्यस किसिमका जग्गा, संरचनाबाट करिब ५ लाखसम्म वार्षिक आम्दानी हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

सुधारका पक्षहरू:

- सार्वजनिक, पर्ती र ऐलानी जग्गा तथा त्यस्ता जग्गामा बनेका घर, टहरा तथा अन्य संरचनासम्बन्धी विस्तृत तथ्यांक संकलनलाई अन्तिम रुप दिई बहाल विटौरी शुल्कको दायरामा ल्याउने

- जमिनको उपयोग अनुसार शुल्कको दर निर्धारण गर्ने
- हाट बजारमा हुने पसल तथा व्यापारसम्बन्धी आवश्यक तथ्यांक तथा विवरण संकलन गर्ने ।
- संकलित विवरणका आधारमा पसलहरूको वर्गीकरण गरी हाट बजार विटौरी शुल्कको दर निर्धारण गर्ने र सोही आधारमा ठेक्का अंक कायम गर्ने ।
- नगरपालिकाले हाल उठाइ आएको अव्यबस्थित बसोबास व्यबस्थापन शुल्क संविधान र प्रचलित संघीय कानुन बमोजिम नगरपालिकाको क्षेत्राधिकारभित्र नपर्ने देखिएकोले विद्यमान आर्थिक ऐनमा परिमार्जन गरी बहाल विटौरी शुल्कको दायरामा ल्याउने ।

ग. सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर

हालको अवस्था: नगरपालिकाकाले विभिन्न किसिमका सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुरको दर आर्थिक ऐन मार्फत निर्धारण गरी कार्यपालिकाको कार्यालय तथा वडा कार्यालयबाट संकलन गर्दैआएको छ । आर्थिक ऐनको अनुसूची १२ मा विभिन्न ४० किसिमका सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुरको दर निर्धारण गरेको छ । सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर वापत आ.व. २०७५।७६ मा कुल रु. १४ लाख ११ हजार ५ सय ३० रुपैया संकलन भएको देखिन्छ भने आ.व. ०७६।७७ मा १५ लाख ४४ हजार ९ सय २५ र आ.व. ०७७।७८ मा १७ लाख ५ हजार ८ सय ३३ रुपैया संकलन भएका थियो । चालू आ.व.०७८।७९ को फाल्गुन १२ गतेसम्मको तथ्यांक अनुसार सिफारिस दस्तुर बापत ६ लाख ७१ हजार ६ सय २३ रुपैया संकलन भएको छ ।

सम्भावना: यस अन्तर्गत नगरपालिकाले प्रदान गर्ने संघसंस्था सिफारिस, इजाजत सिफारिस, नाता प्रमाणित, ठेगाना प्रमाणित, घरजग्गा नामसारी, घरजग्गाको चारकिल्ला सिफारिस, वैदेशिक कामकाजको लागि सिफारिस लगायतका विभिन्न सिफारिसहरू गरेवापत लिईने दस्तुर पर्दछ, जुन नगरपालिकाको प्रमुख आन्तरिक आय मध्येको एक हो । नगरपालिकाले सिफारिश दस्तुरको दररेट नगर सभाबाट निर्धारण गर्नुका साथै विभिन्न शीर्षकहरूमा रकम समेत संकलन गरिरहेको छ । जस बापत न.पा.लाई करिब ५७ लाख ६० हजारको हाराहारीमा राजस्व संकलन हुने अनुमान गरिएको छ ।

तलिका ९ : सिफारिस दस्तुर

दस्तुर	औसत दैनिक	औसत बार्षिक निवेदन (बार्षिक २४० दिन)	औसत दर	सम्भाव्य राजस्व
बिभिन्न सिफारिस दस्तुर	४८	११५२०	५००	५७६००००
जम्मा	४८			**५७६००००**

सुधारका पक्षहरू:
- सिफारिश वा प्रमाणित गर्नुपूर्व दस्तुर तिरे नतिरेको एकीन गर्ने
- दस्तुर नबुझाएसम्म सम्वन्धित अधिकारीले सिफारिश वा प्रमाणित नगर्ने
- वडावाट संकलित दस्तुरहरू शीर्षक सहितको विवरण तयार गर्ने
- सबै वडा कार्यालयहरुमा कम्प्युटर सफ्टवेयरमा आधारित बिलिङ प्रणालीलाई अनिवार्य बनाउने ।

घ. नक्शा पास दस्तुर

हालको अवस्था: नगरपालिकाको आर्थिक ऐनमा नक्सापास दस्तुरको दर तोकिएको छ तर नक्सापासको प्रचलन व्यापक रुपले अघि वढेको देखिंदैन । छलफलको क्रममा नक्सापास प्रक्रिया शुरु गरिएको र निर्माण भइसकेका घरहरुको समेत नियमन गर्ने तयारी भएको उल्लेख गरिएको छ । यसका लागि नक्सापास निवेदन दस्तुर स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ७ अनुसार गर्ने भनिएको छ । नगरपालिका भित्र आरसीसी स्टक्चरमा प्रति वर्ग फिट रु. २० दर निर्धारण गरिएको छ । यस शीर्षकबाट चालु आ.व. ०७६।७७ मा १६ हजार ६ सय र आ.व. ०७७।७८ मा ८९ हजार ३६ रुपैया संकलन भएका थियो । चालू आ.व.०७८।७९ को फाल्गुन १२ गतेसम्मको तथ्यांक अनुसार सिफारिस दस्तुर बापत ९० हजार ७ सय ८ रुपैया संकलन भएको छ । नगर क्षेत्रमा

नक्सापास अनुमति नलिइकन बनेका घरहरुको संख्या उल्लेख्य रहेका तर कडाइका साथ अभिलेखीकरण दस्तुर संकलन हुन नसकेको देखिन्छ ।

सम्भावनाः नक्सापास नगरपालिकाको नियमित र एक उल्लेख्य आम्दानीको स्रोत हो । आगामी आ.व.मा हुन सक्ने नयाँ घरहरूको नक्सा पास र पुराना घरहरूको दर्ता (अभिलेखिकरण) को अनुमानित संख्या र प्राप्त तथ्यांक तथा विगतको आय प्रवृत्तिका आधारमा नक्सापास दस्तुर बापत प्राप्त हुने आय निम्नअनुसार कुल रु. ३६ लाख ११ हजार आँकलन गरिएको छ ।

तालिका १० : नक्सा पास दस्तुरको सम्भावनाको गणना

क्र.सं.	विवरण	संख्या	औसत दर (प्रति नक्सा प्रति वर्ग फिट)	प्रति घर क्षेत्रफल (प्रति वर्ग फिट	सम्भाव्य आय (रु.)
१	घर नक्सा पास (औसत १२०० वर्ग फिट)	१०००	१	१३००	१,३००,०००
२	पुरानो घर अभिलेखिकरण प्रमाण पत्र (एकमुष्ट)	४६२२	०.५	१०००	२,३११,०००
	जम्मा	**५६२२**			**३,६११,०००**

सुधारका पक्षहरुः

- सचेतनामूलक तथा प्रचारात्मक अभियानहरु सञ्चालन गरी नक्सापास हुन बाँकी सबै घरलाई नक्सापासको दायरामा ल्याउने
- आवासीय, व्यवसायिक तथा औद्योगिक प्रयोजनका घरहरुलाई नक्सापास दस्तुरको दरमा विविधता कायम गरी सकेसम्म सानो संरचना निर्माण गर्ने सिमान्त करदातालाई सहुलियत प्रदान गर्ने
- नक्सा पास र घर बहाल कर तथा व्यवसाय करलाई सूचना प्रविधिको उपयोग गरी एक आपसमा आवद्ध गर्ने तथा कर प्रशासन र नक्सापास प्रक्रियालाई सरलीकरण गर्ने ।

ङ. सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय

हालको अवस्थाः यस शीर्षकमा नगरपालिकाले आ.व. २०७६/७७ मा रु ८ लाख १४ हजार २ सय २९ र आ.व. २०७७/७८ मा रु ४२ हजार ५ सय आम्दानी गरेको देखिन्छ । यस नगरपालिकाको स्वामित्वमा रहेका भौतिक सम्पत्तिहरु सभा हल, व्याक हो लोडर आदि भाडामा दिएर नगरपालिकाले आय प्राप्त गरिरहेको अवस्था छ ।

सम्भावनाः नगरपालिकाको स्वामित्वमा भएका सम्पत्तिहरूका बहाल परिचालनसम्बन्धमा प्रायाप्त तथ्यांकहरू नभएता पनि आगामी आ.व.मा देहाय अनुसार आय प्राप्त हुने अनुमान गरिएको छ ।

तलिका ११ : सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय

क्रं. सं.	स्वामित्वमा रहेको सम्पत्ति	अनुमानित संभाव्य आय
१	जेसीभि (व्याक हो लोडर) भाडा	५००,०००
२	सपिङ कम्प्लेक्स भाडा	८५०००
३	वैठक हल भाडा	३००,०००
४	प्रोजेक्टर भाडा	१५,०००
५	अन्य	५००,०००
	जम्मा	**१४,००,०००**

सुधारका पक्षहरू:

- नगरपालिकाको स्वामित्वमा भएका र बहालमा लगाउन सकिने सम्पत्तिहरूको विवरण एकीन गरी सबै सम्पत्तिको बहाल रकमको दर आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने
- नगरपालिकाको सम्पत्ति बहालमा लगाउनेसम्बन्धमा कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयमा ल्याउने
- कार्यविधिमा उल्लिखित शर्तहरू पालाना भए नभएको आवधिक रुपमा अनुगमन गर्ने ।

च. मनोरञ्जन कर

नगरपालिकाले नगर क्षेत्र भित्र संचालित पार्क, भ्यूटावर, संग्रहलय, वाल उद्यान, झरना तथा अन्य मनोरंजन स्थलहरुका लगत तयार गरी आवश्यक नीतिगत निर्णय गरी आय आर्जन गर्न सक्ने सम्भावना रहेको छ । यस किसिमको करको सम्भाव्यता हाललाई गणना गरिएको छैन ।

छ. अन्य विविध आय

नगरपालिकाले विभिन्न किसिमका फारमहरू बिक्रीबाट प्राप्त आयलाई बिक्री अन्तर्गत राखेको छ भने अन्य विविध आयमा दण्ड जरिवाना, पेश्की फिर्ता, तथा अन्य विविध आयहरू रहेका छन् । यस शीर्षक अन्तर्गत नगरपालिकाले करिब **२० लाख**सम्म संकलन गर्न सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

परिच्छेद चार : आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलन अवस्था

यस परिच्छेद अन्तर्गत चैनपुर नगरपालिकाको समग्र राजस्व प्रशासनसंग सम्बन्धित आय संकलनको वर्तमान संस्थागत क्षमता र संकलनको अवस्थाका बारेमा विश्लेषण गरिएको छ ।

४.१ राजश्व परिचालन नीतिहरु

यस नगरपालिकाले राजश्व परिचालन तथा ब्यवस्थापनका लागि छुट्टै नीति तथा कार्यक्रम तयार गरेको छ । राजश्व परिचालनका लागि यस नगरपालिकाले निम्न बमोजिमका कार्यहरू अगाडि बढाएको देखिन्छ ।

१. नगरपालिकाको लेखा प्रणालीलाई चुस्त, दुरुस्त, मितव्ययी तथा पारदर्शी बनाउनकालागि एकीकृत सफ्टवेयरबाट लेखा प्रणाली सञ्चालन गरिनेछ ।

२. तोकिए बमोजिमको कर नियमित र सहज एवं प्रभावकारी रुपमा बुझाउने करदातालाई प्रोत्साहन गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।

३. नगर क्षेत्र भित्र रहेका सार्वजानिक जग्गाको एकिन लागत तयार गर्ने कार्य अगाडि बढाइनेछ ।

४. नगरपालिकाको आर्थिक क्षमता बढाउनका लागि नगर क्षेत्रमा लागु गर्न सकिने खालका करका दायराहरूको पहिचान गरी करका दर भन्दा दायरा बढाउने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।

५. नेपालको संविधान र स्थानीय तह सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ बमोजिम नगरपालिकामा दर्ता हुने भनी तोकिएका उद्योग व्यवसायलाई नगरपालिकामा दर्ता गर्ने व्यवस्था मिलाई त्यसको अभिलेखीकरण गर्ने कार्यलाई प्रभावकारी रुपमा अगाडि बढाइनेछ ।

४.२ आय संकलनको संस्थागत क्षमता (राजश्व शाखा तथा राजश्व प्रशासन)

नगरपालिकाको संगठन स्वरुप हेर्दा राजस्व असुलीका लागि राजस्व उपशाखा स्थापना गरी नगरपालिकाले आफ्ना दैनिक प्रशासनिक कामहरु अघि बढाई रहेको देखिन्छ । अन्य शाखाहरुमा जस्तै राजस्व शाखाको कार्य संचालनका निमित्त छुट्टै प्रर्याप्त स्थानकोअभाव रहेको देखिन्छ । नगरपालिकाले राजश्व असुली कार्यमा कम्प्युटरीकृत प्रणाली (कम्प्युटर, प्रिन्टर, विलिङ सफ्टवेयर सहितको) प्रयोग गर्ने गरेको छ । निवेदन दस्तुर, सिफारिस, पञ्जीकरण दस्तुर, मालपोत भूमिकर लगायतका शीर्षकमा असुल हुने राजश्व वडा कार्यालयबाटै संकलन गर्ने ब्यवस्था रहेको छ । दर्ता अनुमति नवीकरण दस्तुर, नक्सापास लगायतका सेवा भने नगर कार्यपालिका कार्यालयबाटै हुने गरेको छ ।

४.२.१ राजश्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरुको विवरण

नगरपालिकाको धेरैजसो आम्दानीका शीर्षकहरुमा वडा कार्यालयहरूबाट राजस्व संकलन गर्ने गरिएको छ । नगरपालिकामा राजश्व संकलनका लागि छुट्टै इकाई छ । राजस्व शाखाको कामकाज सहजिकरण र सेवा प्रवाहका लागि ५ जना कर्मचारीहरु रहेकाछन् । राजस्व असुलीका लागि प्रयाप्त मात्रामा भौतिक संरचना, एकीकृत कम्प्यूटर प्रणाली र आवश्यक कर्मचारीहरु उपलब्ध हुन नसकेको देखिन्छ ।

४.२.२ राजश्व परामर्श समिति

चैनपुर नगर कार्यपालिकामा उप प्रमुखको संयोजकत्वमा ६ सदस्यि राजश्व परामर्श समित गठन गरिएको छ । समितिका सदस्यहरुमा कार्यपालिका सदस्य, प्रमुख प्रशासकीय अधिकत, राजस्व शाखाको प्रमुख, स्थानीय उद्योग वाणिज्य संघका प्रतिनिधीहरु समाबेश गरिएको छ र आवयकता अनुसार बैठकहरु बसी निर्णय गर्ने गरिएको छ ।

तालिका १२ : राजश्व परामर्श समिति विवरण

क्र.सं.	नाम	पद	समिति (जिम्मेवारी)
१	श्री मुना श्रेष्ठ	नगर उप-प्रमुख	संयोजक
२	श्री आषिश शाक्य	उद्योग वाणिज्य संघ	सदस्य
३	श्री अमृत बहादुर राई	कार्यपालिका सदस्य	सदस्य
४	श्री सिब कुमारी राई	कार्यपालिका सदस्य	सदस्य
५	श्री किरण प्रसाद ढकाल	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	पदेन सदस्य
६	श्री विनुता खत्री	आलेप अधिकृत	सदस्य सचिव

४.२.३ राजस्व प्रशासनमा सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरू

चैनपुर नगरपालिकाले राजश्व प्रशासनसंग सम्बन्धित देहाय बमोजिमको सवालहरुमा प्रयाप्त सुधार गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

१. नगरपालिकाको संगठन संरचनामा राजश्व शाखा गठन भइसकेको छ । अनलाईन मार्फत राजश्वसम्बन्धी संकलन र अभिलेख राख्ने कार्य भई रहेको छ । प्रर्याप्त स्थान सहितको कोठाको व्यवस्थापन गरी आवश्यक दक्ष कर्मचारी र भौतिक सुविधा सहित कार्यकक्षको व्यवस्था गरी सुदृढ गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

२. नगरपालिका क्षेत्रभित्र रहेका धार्मिक तथा ऐतिहासिक पूर्वाधारहरुको अभिलेखांकन, संरक्षण, प्रर्वदन र विकास गरी पर्यटकीय गन्तब्यको रुपमा विकसित गर्दै कर एवम् राजश्वको श्रोतमा रुपान्तरण गराउन आवश्यक रहेको देखिन्छ । नगरपालिका अन्तर्गतका ऐलानी पर्ती जग्गाहरूको पहिचान गरी नगरपालिकाको अधिनमा रहने प्रवन्ध मिलाइ ती जग्गाहरूलाई विभिन्न ढङ्गले उपयोग गरी आयआर्जन गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्ने ।

३. नगरक्षेत्रमा रहेका धार्मीक तथा ऐतिहासिक स्थल, पार्क तथा पिकनिक स्थलहरुलाई पर्यटकीय गन्तव्यको रुपमा विकास गर्नका लागि पर्यटन बोर्डसंग समन्वय गरी पर्यटकीय गुरुयोजना तयार पार्ने र यस कार्यलाई करको दायरामा ल्याउने ।

४. बजार व्यवसायीहरूसंग सहकार्य गरी व्यवसाय दर्ता गर्ने प्रकृया थालनी गर्ने र अन्य सरोकारवालसंग छलफल एवं सहकार्य गरी व्यवसाय करसम्बन्धी आवश्यक कार्यविधि निर्माण गरी लागु गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

५. सबै वडाहरूमा करदाता शिक्षा कार्यक्रम प्रभावकारी ढंगले संचालन गरी कर चुहावटलाई न्यूनीकरण गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

६. करको सम्भावना भएका शीर्षकमा करको दर निर्धारण नभएको र भविष्यमा असुल हुन सक्ने क्षेत्रमा दर निर्धारण भएको देखिएकोले करको दायरा तथा दरमा समय सापेक्ष हेरफेर गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

७. राजश्व तथा कर दस्तुर असुल गर्नका लागि वडाहरूमा घुम्ती सेवा चौमासिक/वार्षिक रुपमा संचालन गर्नुपर्ने ।

८. राजश्व शाखाको प्रशासनिक क्षामता वृद्धि गरि प्रभावकारी ढंगले कियाशिल गराउन श्रोत अनुमान समिति र राजश्व परामर्श समितीको भुमिका अझ बढी र प्रभावकारी बनाउन आवश्यक देखिन्छ ।

४.३ राजश्व प्रशासन तथा नीतिसम्बन्धी सवालहरु

उपरोक्त व्यवस्थालाई मध्यनजर गर्दा चैनपुर नगरपालिकाको हालको राजश्व परिचालनका सम्बन्धमा निम्न सवालहरू विद्यमान रहेको देखिन्छ ।

१. राजश्व प्रशासनसम्बन्धी सबै आवश्यक ऐन, नियम तथा कार्यविधिहरू तयार नहुनु
२. राजश्व प्रशासनका लागि सिप एवं क्षमताले प्रयुक्त कर्मचारी कमी हुनु
३. राजश्वसम्बन्धी अभिलेख समेटिएको वस्तुगत विवरण नहुनु
४. नयाँ स्रोतहरूको पहिचान र विद्यमान स्रोतहरूको दायरा विस्तारमा विशेष पहल नगर्नु
५. राजस्व असुलीमा राजनैतिक प्रतिवद्धता नदेखिनु ।

४.४ प्रभावकारी राजश्व परिचालनका प्रमुख पक्षहरु

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले नगरपालिकालाई उपलब्ध गराएको वित्तीय अधिकार अनुकुल राजश्व परिचालनमा सुधार ल्याउनको लागि करको दरमा हेरफेर गर तत्काल थप तथा योजनाबद्ध प्रयास थाल्नुपर्ने देखिन्छ । चैनपुर नगरपालिकाले राजश्व परिचालनका लागि तत्काल सम्बोधन गर्नुपर्ने संस्थागत सवालहरू देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

४.४.१ कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था

नेपालको संविधान तथा संघीय कानुनले प्रदान गरेका राजश्व अधिकारसम्बन्धी प्रावधानहरूको व्यवस्थित कार्यान्वयन र राजश्व परिचालनका लागि करको दायरा तथा दरमा परिमार्जन गरी विनियोजन ऐन, आर्थिक ऐन, नियमावली तथा विभिन्न कार्यविधिहरू समयमै अद्यावधिक गरी नगरसभाबाट पारित गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

४.४.२ उपयुक्त संगठन निर्माण

उपयूक्त मानव स्रोतको व्यवस्था, क्षमता विकास तालिम, कम्प्युटरीकृत राजश्व अभिलेख तथा सूचना प्रणाली सहित राजश्व परिचालनका लागि सुदृढ तथा छुट्टै राजश्व शाखाको व्यवस्था गर्नु पर्ने देखिन्छ । साथै वडा कार्यालयलाई केही शीर्षकहरूमा राजश्व असुलीको जिम्मेवारी दिइएकोले वडाका कर्मचारीहरूलाई आवश्यक तालिम दिई दक्ष बनाउन ुपर्ने देखिन्छ ।

४.४.३ तथ्याङ्कमा आधारित अभिलेख तथा स्रोतहरुको प्राथमिकीकरण

नगरपालिकाले तयार पारेको करको दायरा र दर रेटले सबै क्षेत्रलाई समेट्न नसकेकोले नगरपालिकाले संकलन गर्न सक्ने विभिन्न कर तथा गैह्र करका दायरा तथा दरहरूको विवरण आवधिक गर्नुपर्ने देखिन्छ । आगामी दिनहरूमा नयाँ स्रोतहरूको पहिचान तथा विद्यमान स्रोतहरूको दायरा विस्तार गर्दै राजश्व परिचालन चुस्त दुरुस्त पार्नु पर्दछ ।

४.४.४ विभिन्न आयमूलक कार्यक्रम

आफ्नो आन्तरिक आय वृद्धिका लागि विभिन्न संघ संस्थाहरूसंग समन्वय गरी विभिन्न किसिमका युवा अभिमुखीकरण, सीपमुलक तथा आयमुलक कार्यक्रमहरू संचालन गरी नगरमा ठुलो संख्यामा रहेका महिला तथा युवा जनसंख्यालाई उद्यमी वा अन्तर उद्यमीको रुपमा रुपान्तरण गरी नगरवासीहरुको कर तिर्न सक्ने क्षमता अभिवृद्धि गर्नुपर्ने हुन्छ । यसकालागि विद्यमान सम्पत्तिको परिचालन गरी व्यवसायीक सेवामुलक तथा आयमूलक कार्यक्रमहरू पनि सञ्चालन गर्न नीजि क्षेत्रसंग समन्वय गर्न आवश्यक देखिन्छ । घरेलु तथा साना उद्योग विकास समितिसंग समन्वय गरी लघु साना एवम मझौला उद्यमीहरूको सृजना गर्नुपर्ने देखिन्छ । नगर क्षेत्रमा संचालित व्यापार, पर्यटन, कृषि र व्यवावसाय लगायतका थप आयमुलक कार्यक्रमहरु संचालनमा गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

४.४.५ पारदर्शिता र जवाफदेहिता

प्रभावकारी राजश्व प्रशासनका लागि नगरपालिकाले प्रदान गर्ने वस्तु तथा सेवा गुणस्तरीय, पारदर्शी र नागरिक प्रति जवाफदेही हुन आवश्यक छ । जुन शीर्षकबाट आय आर्जन भएको हो सोही शीर्षकमा नै बढी खर्च गर्दा

नगरवासीहरूमा राम्रो सन्देश जान सक्दछ । सकंलित राजश्व तथा खर्चको सार्वजनिक गर्नु पारदर्शिता अभिवृद्धिका लागि राम्रो प्रयास हुन सक्दछ ।

४.४.६ परिवर्तित व्यवस्था अनुसार राजश्व संकलन

परिवर्तित व्यवस्था अनुसार राजश्व संकलनको लागि कानूनी व्यवस्था गर्नु, त्यस बमोजिमको दररेट निर्धारण गर्नु, संकलनको लागि संस्थागत संयन्त्रको स्थापना गर्नु, बाँडफाँड हुने राजश्व शीर्षकहरूमा समन्वयात्मक तरिकाले राजश्व संकलन गर्नु, तत्काल गर्नुपर्ने महत्वपूर्ण कार्यको रुपमा रहेको छ ।

परिच्छेद पाँच : राजश्व सुधार कार्ययोजना

यस परिच्छेदमा सूचना विश्लेषण तथा सहभागितामूलक छलफलबाट तयार पारिएको नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना प्रस्तुत गरिएको छ । नगरपालिकाको राजश्वसम्बन्धी अधिकार, करको दायरा, दररेट संम्बन्धी सरोकारवालाहरूसंगको छलफलमा राजश्व सुधारका क्षेत्रहरूको पहिचान गरी निश्चित समयावधिमा गरिने जिम्मेवारी सहितको सुधारका क्रियाकलापहरू देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका १३ : राजश्व सुधार कार्ययोजना

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्वेवारी
क. कर तथा गैह्र कर राजस्व			
सम्पत्ति कर	▪ सम्पत्ति कर कार्यन्वयव सम्बन्धि अभिमुखीकरण कार्यक्रम गर्ने ▪ सम्पत्ति कर कार्यान्वयनका लागि कार्य विधि तयार गरि नगर सभा वा कार्यपालिकाबाट पारित गर्ने	२०७९ असार मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत राजस्व परामर्श समिति नगर सभा, वडा कार्यालय
	▪ राजस्व शाखा अन्तर्गत रहने गरि सम्पत्ति कर इकाईको स्थापना तथा भौतिक सुविधा को व्यवस्था गर्ने	२०७९ साउनको पहिलो हफ्तासम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत राजस्व शाखा, वडा कार्यालय
	▪ असुल उपर गर्नको लागि सफ्टवेयर र विलिंग प्रणाली शुरु गर्ने		राजस्व शाखा, वडा कार्यालय
	▪ मालपोत (बक्यौता समेत) असुल गर्ने	२०७९ श्रावण १ देखि	
	▪ नगरपालिका भित्र रहेका वडाहरूमा माइकिङ, सभा,गोष्ठीहरू संचालन गरि जनचेतना जगाउने	२०७९ असार मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत,वडा कार्यालय
	▪ सम्पत्ति कर लागु भएपछि सो कर प्राप्त भए नभएकोसम्बन्धमा अधिकार प्राप्त अधिकारी तथा अनुगमन टोली बनाई वडा वडामा अनुगमन गर्ने	निरन्तर	नगरकार्यपालिका, राजस्व परामर्श समिति
	▪ सम्पत्ति कर लागू भएका नपा, गापाहरूको हरूको अवलोकन भ्रमण गर्ने	२०७९ फाल्गुण मसान्त सम्म	नगरकार्यपालिका, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व शाखा
	▪ नगरपालिका भित्र रहेका ब्यवसायीहरूको तथ्यांक अध्यावधिक गर्ने	२०७९ आषाढ मसान्त सम्म	राजस्व शाखा वडा कार्यालयहरू

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्वेवारी
व्यवसाय कर	▪ व्यवसायीहरूलाई करसम्वन्धी सवै वडाहरुमा १ दिने सचेतना अभिमुखीकरण आयोजना गर्ने ▪ दर्ता नभएका व्यवसायीलाई नगरपालिकामा दर्ताको लागि सार्वजनिक सञ्चार माध्यम मार्फत सूचना जारी गर्ने	२०७९ आषाढ मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति, वडा कार्यालय
	▪ निर्धारित समय भन्दा ढिलो कर तिर्नेलाई जरिवाना तथा छिटो तिर्नेलाई प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्ने ।	निरन्तर, नगरसभा	नगरसभा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
सवारी कर	▪ नगरपालिका क्षेत्रमा रहेका साना सवारी (ठेला लगायत) को लगत संकलन गर्ने ▪ दर्ता नवीकरणको प्रकृया अगाडि बढाई कर संकलन गर्ने ▪ अन्य सवारी करको विषयमा प्रदेश कानुन र प्रदेश सरकारसँग समन्वय अनुसार गर्ने ।	२०७९ श्रावण १ देखि	प्रशासन शाखा, वडा कार्यालय
घर वहाल कर	▪ नगरपालिका भित्र रहेका वहालमा दिने घरधनीहरूको विवरण वडा कार्यालय मार्फत अध्यावधिक गर्ने ▪ घर वहालकर तिर्नका लागि घरधनीलाई प्रोत्साहित गर्ने ।	आ.व.०७८/७९ भित्र निरन्तर	प्रशासन शाखा, वडा कार्यालय
जडीबुटी, कवाडी, जिवजन्तु कर	▪ जडीबुटी निकासी वा पैठारी गर्ने, कवाडी कारोवार गर्ने, जिवजन्तु निकासी वा पैठारी गर्नेहरू संग राजस्व परामर्श समितिमा छलफल गरि उचित दर निर्धारण गरि कर संकलन गर्ने ।		२०७९ असार मसान्तसम्म
वहाल विटौरी शुल्क	▪ वहाल विटौरी लगाउन सकिने क्षेत्रहरूको निर्धारण गर्ने ▪ सार्वजनिक जग्गा, ऐलानी जग्गामा रहेका घरहरूकोसम्वन्धमा घरवालाहरू संग छलफल गरी करको शुल्क तोक्ने ▪ सार्वजनिक जग्गाहरू वार्षिक ठेक्का लगाई शुल्क असुली गर्ने ।	२०७९असार मसान्तसम्म	राजस्व परामर्श समिति नगरकार्यपालिका
व्यवसाय रजिष्ट्रेसन दस्तुर	▪ रजिष्ट्रेसन गर्नुपर्ने संघसंस्थाहरूको विवरण संकलन तथा अध्यावधिक गर्ने ▪ वडास्तरीय कर शिविरहरू संचालन गर्ने ।	२०७९ असार मसान्तसम्म	नगरकार्यपालिका र प्रशासन शाखा

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्वेवारी
अचल सम्पत्ति मूल्यांकन शुल्क	▪ सम्पत्ति कर र अचल सम्पत्ति मूल्यांकन अभिलेखलाई एकत्रित गर्ने ▪ मूल्यांकन शुल्क दर आवश्यक मात्रामा पुनरावलोकन गर्ने ▪ वैदेशीक र वैंकिंङ प्रयोजनको रुपमा वर्गिकरण गर्ने ।	२०७९असार मसान्तसम्म	राजस्व परामर्श समिति राजस्व शाखा
पर्यटन सेवा शुल्क	▪ ऐतिहासिक, पर्यटकिय तथा अन्य धार्मिक स्थलहरू र ति क्षेत्रहरूको प्रचार प्रसार, विकास तथा सेवाहरूको व्यवस्थापन गरी पर्यटन शुल्क लगाउने ।	निरन्तर	राजस्व शाखा प्रशासन शाखा नगरकार्यपालिका
पुर्वाधार उपयोग शुल्क	▪ नगरपालिकाले निर्माण गरेका संरचना वा हस्तान्तरण भई आएको बाटो, धर्मशाला, सभागृहहरू लगायतमा शुल्क निर्धारण गरि उपयोग शुल्क लगाउने ।	२०७९ आषाढ मसान्त सम्म	नगरकार्यपालिका, राजस्व परामर्श समिति
नक्सा पास दस्तुर	▪ घर,टहरा ,कम्पाउण्ड नक्सापास दस्तुर कडाईका साथ अनिवार्य गर्नुपर्ने	निरन्तर	वडा कार्यालय नक्सापास शाखा नगरकार्यपालिका
	▪ नियमित अनुगमन र दण्ड जरिवाना लगाउने	हरेक तीन/तीन महिनामा	नक्सापास शाखा, राजस्व शाखा
	▪ अभिलेखिकरण प्रकृयालाई आगामी आ.व.सम्म कायम राख्ने	२०७८/०७९ सम्म	नक्सा शाखा
अन्य	▪ विभिन्न सेवा शुल्कहरूका दर निर्धारण गरि सेवा शुल्क लिने ।	२०७९ असार मसान्तसम्म	नगरसभा, राजस्व परामर्श समिति
ख. नयाँ क्षेत्र पहिचान तथा परिचालन			
सार्वजनिक सम्पत्तिको अभिलेखिकरण तथा परिचालन	▪ नगरपालिका क्षेत्र भित्रका सार्वजनिक जग्गाहरू, सार्वजनिक स्थलहरू, रुखबिरुवा अभिलेखिकरण गर्ने, संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्ने, सोको परिचालन संभाव्यता अध्ययन गर्ने ।	२०७९ असोज मसान्तसम्म	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत नगरकार्यपालिका,नगर सभा सम्बन्धित वडा कार्यालयहरू
सम्भाव्य सुविधाको निर्माण, संचालन तथा व्यवस्थापन	▪ नगरपालिका को दीर्घकालिन आय स्रोत हुने गरी सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने ▪ कृषी तथा तरकारी बजार केन्द्र (हाट बजार) व्यवस्थित गर्ने	आ.व. ०७९/०८० देखि ०८१/०८२ मसान्तसम्म	नगरकार्यपालिका, सम्बन्धित वडाकार्यालय निजी क्षेत्र

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्वेवारी
	▪ सार्वजनिक शौचालय निर्माण तथा व्यवस्थित गर्ने ▪ संघसंस्था तथा निजि क्षेत्रका स्कुलहरू आदिसंग छलफल गरी तिनिहरूलााई करको दायरामा ल्याउनें ▪ मेलापर्वहरूमा मनोरञ्जन गराउने व्यवसायीहरूलाई करको दायरामा ल्याउने ▪ धर्मशाला, सभाहल निर्माण गरि आय आर्जन गर्ने ▪ नगरपालिका को मुख्य बजार क्षेत्रमा वाइफाइ जोनको विकास गरि आय आर्जन वृद्धि गर्ने ▪ पार्किङ्ग स्थलहरुको निर्माण तथा व्यवस्थापन गर्ने ।		
महत्वपुर्ण धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थलहको विकास, संरक्षण तथा प्रवद्धर्धन	▪ नगरपालिका भित्र रहेका धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थलहरूको विकास, संरक्षण तथा प्रवद्धर्धनकका लागि गुरुयोजना बनाउने अध्ययन गर्ने ।	२०७९ चैत्र मसान्तसम्म	नगरपालिका कार्यपालिका, सम्बन्धित वडाकार्यालय निजी क्षेत्र
ग. राजस्व प्रशासन			
नीतिगत व्यवस्था	▪ राजस्व सुधार कार्ययोजना लगायत राजस्व ऐन तथा अन्य आवश्यक कार्यविधि तयार गरि नगरसभाबाट पास गर्ने ▪ राजस्व परामर्श समितिले पारित गरेका कर नीति लागु गर्ने ।	२०७९ आषाढ मसान्त भित्र	- प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत - नगरसभा
सांगाठनिक व्यवस्था	▪ नगरपालिकाको संगठनात्मक व्यवस्था अर्न्तगत राजस्व शाखामा आवश्यक कर्मचारीहरू व्यवस्था गर्ने ▪ राजस्व प्रशाासनका लागि आवश्यक भौतिक सुविधाहरू (कार्य स्थल, फर्निचर, ल्यापटप, प्रिन्टर, कम्प्युटर सफ्फ्टवेयर आदि) ।	२०७९ आषाढ मसान्त भित्र	राजस्व परामर्श समिति प्रशासन शाखा
राजस्व संकलन तथा अभिलेख	▪ राजस्व अभिलेख सम्वन्धी सफ्टवेयर अध्यावधिक गर्ने, करदाताको विवरण सोही सफ्टवेयरमा इन्ट्री गर्ने ▪ राजस्व प्रशासनमा सफ्टवेयर तथा कम्प्युटरकृत प्रणालीमार्फत सेवा दिने व्यवस्था मिलाउने ।	२०७९ असार १५ भित्र	केन्द्र सरकार र कार्यपालिका
सूचना तथा पारदर्शिता	▪ सञ्चार माध्यमहरू (स्थानिय एफ एम रेडियो, टेलिभिजन) बाट कर तिर्ने प्रोत्साहित गर्ने सम्वन्धी सूचना सम्प्रेषण गर्ने ।	२०७९ आषाढ मसान्त भित्र	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, वडा सचिवहरू

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्वेवारी
	नगरपालिका र वडामा करको दररेट सहित नागरिक बडापत्र राख्ने ।	निरन्तर	
अनुगमन	▪ अनुगमन गरि छुटेका करदातालाई करको दायरामा ल्याउने	प्रत्येक तीन महिनामा	कार्यपालिका
पारदर्शिता	▪ मासिक रुपमा आय व्यायको सार्वजनिककरण गर्ने ▪ करदाताहरू सम्मिलित सार्वजनिक अन्तरक्रिया कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।	नियमित	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
करदाता तथा कर्मचारी प्रोत्सहान कार्यक्रम	▪ करदातालाई सम्मान (बढि कर तिर्ने र नियमित तिर्नेलाई) ▪ कर्मचारीलाई राजस्व असुलीको आधारमा कार्यसम्पादन मूल्याङ्गन गरी प्रोत्साहन गर्ने ।	वार्षिक रुपमा (नगर सभा गर्ने दिनमा)	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत कार्यपालिका
समिक्षा र मूल्यांकन	▪ वार्षिक रुपमा समिक्षा तथा पुनरावलोकन गर्ने ।	चौमासिक रुपमा (आर्थिक वर्ष समाप्त भएको पहिलो चौमासिक)	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत कार्यपालिका

परिच्छेद छ : आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण

यस परिच्छेदमा आगामी तीन आर्थिक वर्षहरूका लागि चैनपुर नगरपालिकाको राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ । महालेखा परीक्षकले स्वीकृत गरेको एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४ को आधारमा आय प्रक्षेपण गरिएको छ । नगरपालिकाको राजस्व अधिकार, हालको आय सङ्कलन अवस्था तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन पश्चात् आय सङ्कलनमा पार्ने प्रभाव समेतलाई मध्यनजर गर्दै आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण गरिएको छ । यस प्रक्षेपणले चैनपुर नगरपालिकाको आय वजेट तर्जुमा गर्न सहयोग पुग्ने छ । पालिकाको बजेट प्रक्षेपण गर्दा विगत तीन वर्षमा प्राप्त बजेटलाई आधार मानिएको छ । जुन निम्नानुसार छ ।

तालिका १४ : तीन आर्थिक वर्षको वास्तविक आय

आयका शीर्षकहरु	०७६/०७७	०७७/०७८	०७८/०७९ (०७९फागुन १२ गतेसम्म)	जम्मा	प्रतिशत
आन्तरिक आय	७,१४५,९३३	१३,५०४,२८८	५,६७५,६७३	२६,३२५,८९४	१.७
समानीकरण अनुदान संघ	१५२,१००,०००	१४९,२००,०००	७८,३००,०००	३७९,६००,०००	२४.१
शसर्त अनुदान संघ	२०६,१२९,७०४	२४९,१३०,०००	१५०,६७१,५००	६०५,९३१,२०४	३८.५
विषेश अनुदान संघ	१०,५१०,२२७	३३,४२७,९६३	-	४३,९३८,१९०	२.८
समपुरक अनुदान संघ	-	१३,६००,०००	२०,८५०,०००	३४,४५०,०००	२.२
अन्य अनुदान संघ	-	-	-	-	-
समानीकरण अनुदान प्रदेश	७,१७८,२५०	७,१८७,०००	४,६७४,०००	१९,०३९,२५०	१.२
शसर्त अनुदान प्रदेश	१३,०६४,४११	२,६०५,३६१	-	१५,६६९,७७२	१.०
विषेश अनुदान प्रदेश	३,३०६,५८२	-	-	३,३०६,५८२	०.२
समपुरक अनुदान प्रदेश	१०,०००,०००	९,४९५,८५९	-	१९,४९५,८५९	१.२
अन्य अनुदान प्रदेश	५,१९०,५४८	-	-	५,१९०,५४८	०.३
राजश्व बाँडफाँड	६५,११२,८०७	७६,२११,४२५	३७,९४६,७६६	१७९,२७०,९९८	११.४
आन्तरिक स्रोत (नगद, वैक मौज्दात, जनसहभागिता)	९३,९५९,६८७	७४,०१२,६३२	७४,०२१,८१२	२४१,९९४,१३१	१५.४
जम्मा	**५७३,६९८,१४९**	**६२८,३७४,५२८**	**३७२,१३९,७५१**	**१,५७४,२१२,४२८**	**१००**

६.१ राजश्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजश्व प्रक्षेपण

माथि उल्लेखित राजश्व सुधार कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन भई नगरपालिकाले संकलन गर्ने आगामी तीन आर्थिक वर्षहरू (आ.व. २०७९।०८० देखि २०८१।०८२ सम्म) को आयको सम्भाव्यता लाई प्रक्षेपण गरिएको छ । यो आय अनुमान गर्दा राजश्व सुधार कार्ययोजनामा योजना गरिएका कृयाकलापहरूको आधारमा तयार गरिएको हो । प्रक्षेपणका लागि विगत आर्थिक वर्षको आयको प्रबृत्ति, राजस्व बृद्धि दर र राजस्व सुधार कार्य योजनाको कार्यान्वयले दायरा बढ्न गई सो बाट हुने योगदानको अनुमानलाई आधार लिईएको छ । नगरपालिकाले यस प्रक्षेपणलाई भविष्यमा वार्षिक बजेट अनुमानको लागि मार्ग दर्शनको रूपमा लिई आन्तरिक आय बृद्धि गर्दछ

भन्ने अनुमान गरिएको छ । राजस्व सुधार कार्य योजनाको आधारमा रहेर गरिएको आन्तरिक आयको प्रक्षेपणका मुलभूत मान्यताहरू यस प्रकार रहेका छन ।

सामान्य मान्यताहरुः

- नगरपालिकामा नयाँ क्षेत्र गाभिएसंगै आय संकलनको आधार (करको दायरा) स्वत: विस्तार भएको
- राजश्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन भए पश्चात्त नगरपालिकाको राजश्व प्रशासनमा सुधार आउने
- राजश्व प्रशासनमा सुधार आउनुले राजश्व संकलन प्रभावकारी हुने ।

उल्लेखित प्रक्षेपणका आधारमा रही आगामी तीन आर्थिक वर्षहरूका लागि प्रक्षेपित आय निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १५ : आगामी तीन आर्थिक वर्षको लागि आय प्रक्षेपण

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक	प्रक्षेपित आय (आ.व.)		
		०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२
१0000	**राजश्व तथा अनुदान**	९०७,५९१,७५३	१,००२,२८६,३८४	१,१०७,३२८,३९०
११000	**कर**	२८,५७७,०४१	३५,३७०,२०१	४३,७२०,५८९
११३00	**सम्पत्ती कर**	२४,३२३,७९०	३०,५२६,८२५	३८,२३३,३६३
११३१0	**अचल सम्पत्तीमा लाग्ने कर**	२४,३२३,७९०	३०,५२६,८२५	३८,२३३,३६३
११३११	व्यक्तिगत सम्पत्तीमा लाग्ने वार्षिक कर			
११३१२	संस्थागत सम्पत्तीमा लाग्ने वार्षिक कर			
११३१३	सम्पत्ति कर	१४,१९७,५००	१८,४५६,७५०	२४,१३५,७५०
११३१४	भूमी कर (मालपोत)	६,८८१,२५०	७,५६९,३७५	८,३२६,३१३
११३२0	**खुद सम्पत्तिमा लाग्ने चालु कर**			
११३२१	घर बहाल कर	२,७४५,०४०	३,९५०,७००	५,१६६,३००
११३२२	बहाल विटौरी शुल्क	५००,०००	५५०,०००	६०५,०००
११३५0	**वित्तीय र पूँजीगत कारोबारमा लाग्ने कर**			
११३५१	वित्तीय र पूँजीगत कारोबारमा लाग्ने कर			
११४00	**वस्तु तथा सेवामा आधारित कर**			
११४१0	**मुल्य अभिवृद्धि कर**			
१४४११	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर			
११४२0	**अन्तःशुल्क**			
१४४२१	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क			
११४४0	**विशेष सेवामा लाग्ने कर**			
११४४२	स्वास्थ्य सेवा कर			
११४४३	शिक्षा सेवा शुल्क : शैक्षिक संस्था			
११४४४	शिक्षा सेवा शुल्क : वैदेशिक अध्ययन			
११४५0	**पुर्वाधार सेवाको उपयोग तथा सवारी साधनमा लाग्ने कर**	१	१.१	१.२१
११४५१	सवारी साधनमा कर (सवारी दर्ता, वार्षिक सवारी कर तथा पटके सवारी कर)			
११४५२	पुर्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर	१	१.१	१.२१
११४७0	**मनोरंजन कर**	२८५०००	३१३५००	३४४८५०
११४७१	सिनेमा डकुमेन्ट्री			
११४७२	विज्ञापन कर	२०००००	२२००००	२४२०००

११४७३	अन्य मनोरंजन कर	८५०००	९३५००	१०२८५०
११६००	**अन्य कर**	**३,९६८,२५०**	**४,५२९,८७५**	**५,१४२,३७५**
११६१०	**व्यवसायले भुक्तानी गर्ने**	१,८३९,५००	२,१२२,५००	२,४०५,५००
११६१३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	३२८७५०	४२७३७५	५५८८७५
११६१४	रेडियो, एफ.एम. संचालन दस्तुर			
११६२०	**व्यवसाय बाहेक अन्यले भुक्तानी गर्ने**			
११६२१	चालक अनुमती पत्र, सवारी दर्ता किताब सम्बन्धी दस्तुर			
११६३०	**कृषि तथा पशुजन्य कारोवारमा लाग्ने कर**			
११६३१	कृषि तथा पशुजन्य वस्तुको व्यवसायिक कारोवारमा लाग्ने कर			
११६३२	ओखेटोपहारमा लाग्ने कर			
११६९०	**अन्य कर**	**९००००००**	**९९०००००**	**१०८९०००**
११६९१	अन्य कर (कवाडी कर)	९०००००	९९००००	१०८९०००
१३०००	**अनुदान**	**६९१,६४१,५००**	**७६०,८०५,६५०**	**८३६,८८६,२१५**
१३१००	**द्विपक्षीय वैदेशिक अनुदान**			
१३११०	**द्विपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान**			
१३१११	द्विपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान			
१३१२०	**द्विपक्षीय वैदेशिक पुँजीगत अनुदान**			
१३१२१	द्विपक्षीय वैदेशिक पुँजीगत अनुदान			
१३२००	**बहुपक्षीय वैदेशिक अनुदान**			
१३२१०	**बहुपक्षीय वैदेशिक चालु अनुदान**			
१३२११	अन्तरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त चालु अनुदान			
१३२१२	गैह्र सरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त चालु अनुदान			
१३२२०	**बहुपक्षीय वैदेशिक पूँजीगत अनुदान**			
१३२२१	अन्तरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त पूँजीगत अनुदान			
१३२२२	गैह्र सरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त पूँजीगत अनुदान			
१३३००	**अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरण**	**६९१,६४१,५००**	**७६०,८०५,६५०**	**८३६,८८६,२१५**
१३३१०	**अन्तरसरकारी अनुदान**	**६९१,६४१,५००**	**७६०,८०५,६५०**	**८३६,८८६,२१५**
१३३११	समानिकरण अनुदान	१९०,९८२,०००	२१०,०८०,२००	२३१,०८८,२२०
१३३१२	शसर्त अनुदान	४५५,३३९,५००	५००,८७३,४५०	५५०,९६०,७९५
१३३१३	विषेश अनुदान	०	०	०
१३३१४	समपुरक अनुदान	४५,३२०,०००	४९,८५२,०००	५४,८३७,२००
१३३१५	अन्य अनुदान			
१३३२०	**अन्तरसरकारी पूँजीगत अनुदान**			
१३३२१	शसर्त पूँजीगत अनुदान			
१३३२२	विशेष पूँजीगत अनुदान			
१४०००	**अन्य राजश्व**	**१८७,३७३,२१२**	**२०६,११०,५३३**	**२२६,७२१,५८७**
१४१००	**सम्पत्तिबाट प्राप्त आय**			
१४११०	**ब्याज**			
१४१११	वित्तीय निकायबाट प्राप्त ब्याज			
१४११२	ब्यापारिक निकायबाट प्राप्त ब्याज			

१४११३	औद्योगिक निकायबाट प्राप्त ब्याज			
१४११४	सेवामुलक निकायबाट प्राप्त ब्याज			
१४११९	अन्य निकायबाट प्राप्त ब्याज			
१४१२०	**लाभांश**			
१४१२१	वित्तीय निकायबाट प्राप्त लाभांश			
१४१२२	ब्यापारिक निकायबाट प्राप्त लाभांश			
१४१२३	औद्योगिक निकायबाट प्राप्त लाभांश			
१४१२४	सेवामुलक निकायबाट प्राप्त लाभांश			
१४१२९	अन्य निकायबाट प्राप्त लाभांश			
१४१५०	**भाडा तथा रोयल्टी**	**१,४००,०००**	**१,५४०,०००**	**१,६९४,०००**
१४१५१	सरकारी सम्पत्तीको बहालबाट प्राप्त आय	१,४००,०००	१,५४०,०००	१,६९४,०००
१४१५२	क्यासिनोबाट प्राप्त रोयल्टी		०	०
१४१५९	अन्य स्रोतबाट प्राप्त बाँडफाँड नहुने रोयल्टी	०	०	०
१४१७०	**राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय**	**१७०,१००,०००**	**१८७,११०,०००**	**२०५,८२१,०००**
१४१७१	वन रोयल्टी			
१४१७२	खानी रोयल्टी			
१४१७३	जलस्रोत रोयल्टी			
१४१७४	पर्वतारोहण रोयल्टी			
१४१७५	पदयात्रा रोयल्टी			
१४१७६	पर्यटन सेवा शुल्क रोयल्टी			
१४१७७	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन रोयल्टी	२०,०००,०००	२२००००००	२४२०००००
१४१७८	सवारी साधन कर (पार्किङ शुल्क)	१०००००	११००००	१२१०००
१४१७९	अन्य बाँडफाँड हुने राजश्व	१५०,०००,०००	१६५,०००,०००	१८१,५००,०००
१४२००	**बस्तु तथा सेवा बिक्रिबाट प्राप्त रकम**	**१,६५०,०००**	**१,८१५,०००**	**१,९९६,५००**
१४२१०	**बस्तु तथा सेवा बिक्रिबाट प्राप्त रकम**	**१६५००००**	**१८१५०००**	**१९९६५००**
१४२११	कृषी उत्पादनको बिक्रिबाट प्राप्त रकम			
१४२१२	सरकारी सम्पत्ती बिक्रिबाट प्राप्त रकम			
१४२१३	अन्य बिक्रिबाट प्राप्त रकम	१,५००,०००	१,६५०,०००	१,८१५,०००
१४२१६	निजी धारा बापतको शुल्क			
१४२१७	खानेपानी, नहर तथा कुलो उपयोग बापतको शुल्क			
१४२१८	विद्युत्त सेवा शुल्क			
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क	१५००००	१६५०००	१८१५००
१४२२०	**प्रशासनिक सेवा शुल्क**	**६२६,०००**	**६८८,६००**	**७५७,४६०**
१४२२१	न्यायिक दस्तुर	१५०,०००	१६५,०००	१८१,५००
१४२२३	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी			
१४२२४	परीक्षा शुल्क			
१४२२५	यातायात क्षेत्रको आम्दानी			
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क	४७६,०००	५२३,६००	५७५,९६०
१४२४०	**दस्तुर**	**९,७३७,२१२**	**१०,७१०,९३३**	**११,७८२,०२७**
१४२४१	पार्किङ शुल्क	१००,०००	११०,०००	१२१,०००
१४२४२	नक्सापास दस्तुर	६,८६४,९०१	७,५५१,३९१	८,३०६,५३०
१४२४३	सिफारिश दस्तुर	२,१०१,४०१	२,३११,५४१	२,५४२,६९५

१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	१८८५०	२०,७३५	२२,८०९
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	९२०६०	१०१,२६६	१११,३९३
१४२४६	मुल्यांकन दस्तुर	५०००००	५५०,०००	६०५,०००
१४२४९	अन्य दस्तुर	६०,०००	६६,०००	७२,६००
१४३००	**दण्ड, जरिवाना र जफत**	**३००,०००**	**३३०,०००**	**३६३,०००**
१४३१०	**दण्ड, जरिवाना र जफत**	**३००,०००**	**३३०,०००**	**३६३,०००**
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	१५००००	१६५०००	१८१५००
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	१५००००	१६५०००	१८१५००
१४४००	**अनुदान बाहेकको हस्तान्तरण**			
१४४१०	**चालु हस्तान्तरण**			
१४४११	चालु हस्तान्तरण		०	०
१४४२०	**पूँजीगत हस्तान्तरण**			
१४४२१	पूँजीगत हस्तान्तरण			
१४५००	**विविध राजश्व**			
१४५१०	चालु दावी तथा अन्य शुल्कहरु			
१४५११	बीमा दावी प्राप्ती			
१४५२०	**अन्य राजश्व**	**३,५६०,०००**	**३,९१६,०००**	**४,३०७,६००**
१४५२१	प्रदुषण नियन्त्रण शुल्क			
१४५२२	साना सवारी कर	६०,०००	६६,०००	७२,६००
१४५२३	लागत सहभागिता	२००००००	२,२००,०००	२,४२०,०००
१४५२९	अन्य राजश्व (विविध आय)	१,५००,०००	१,६५०,०००	१,८१५,०००
१४५३०	**पूंजीगत राजश्व**			
१४५३१	सरकारी घर, जग्गा, गुडविल बिक्रीबाट प्राप्त आय			
१५०००	**बेरुजु**			
१५१००	**बेरुजु**			
१५११०	**बेरुजु**			
१५१११	बेरुजु			
३३०००	**दायित्व**			
३३१००	**आन्तरिक दायित्व**			
३३१९०	**खुद आन्तरिक ऋण**			
३३१९१	ऋण पत्र मार्फत् प्राप्त ऋण			
३३१९२	अन्य आन्तरिक सरकारबाट प्राप्त ऋण			
३३१९३	अन्य संघ संस्थाबाट प्राप्त ऋण			
३३२००	**वाहृय वित्तिय दायित्व**			
३३२४०	**खुद वैदेशिक ऋण**			
३३२४१	वैदेशिक ऋणको प्राप्ति			
जम्मा राजश्व, अनुदान तथा दायित्व		९०७,५९१,७५३	१,००२,२८६,३८४	१,१०७,३२८,३९०

६.२ आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण

नगरपालिकाहरुले स्थानीय सरकारको रुपमा राज्य पुर्नसंरचना गठन भएसगै अधिकार प्राप्त गरेको छ । यस अध्ययन प्रतिवेदनमा बदलिंदो परिवेश अनुसार राजश्व परिचालनका क्षेत्रमा गर्नुपर्ने कृयाकलापहरूको पहिचान र योजनाका साथमा अगामी आर्थिक तीन वर्षहरूमा संकलन हुन सक्ने राजश्वको प्रक्षेपण गरिएको छ । सारांशमा राजश्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पश्चात नगरपालिकाको आय संरचनालाई तलको तालिकामा दिईएको छ । राजश्व बाँडफांडको प्रक्षेपण गर्दा हाल बाँडफाँड भई आएका स्रोतहरूको मात्र प्रक्षेपण गरिएकाले भविष्यमा नगरपालिकाले राजश्व आयमा उल्लेख गरिएभन्दा बढी आय प्राप्तहुने अवस्था रहेको छ ।

तालिका १६ : नगरपालिकाको आय संरचना

क्र.सं.	शिर्षक	आ.व.		
		०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२
१	आन्तरिक आय	४५,८५०	५४,३७१	६४,६२१
२	राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय	१७०,१००	१८७,११०	२०५,८२१
३	अनुदान	६९१,६४२	७६०,८०६	८३६,८८६
जम्मा		९०७,५९२	१,००२,२८६	१,१०७,३२८

राजस्व सुधार कार्ययोजनाले औंल्याएका करका क्षेत्रहरुमा आवश्यक सुधार तथा कार्यान्वयन गर्न सकिए नगरपालिकालाई आगामी ३ वर्षमा प्राप्त हुने आन्तरिक आय बापतको रकम तलको ग्राफचित्रमा प्रक्षेपण गरिएको छ ।

नगरपालिकाको आगामी तीन वर्षको आन्तरीक आय प्रक्षेपण

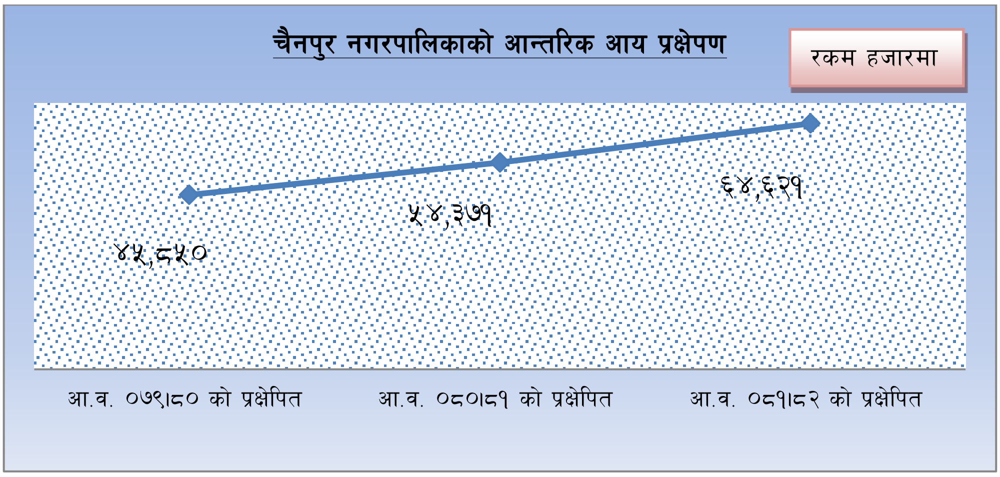

परिच्छेद सात : अपेक्षित नतिजा

नगरपालिकालाई राजश्व संकलन अधिकार उल्लेख्य रुपमा प्रदान गरिएता पनि नगरपालिकाको दायरा अधिक देखिदैन । नगरपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्रका सम्भाव्य सबै कर, शुल्क तथा दस्तुर संकलन गर्ने प्रयास गरेको देखिन्छ । सिमित साधन र श्रोतका कारण राजश्व प्रशासन प्रभावकारी हुन नसक्ने भएकोले तत्काल राजश्व बृद्धिमा योगदान पुऱ्याउन मद्दत गर्ने केहि महत्वपुर्ण र प्रभावकारी श्रोतहरूको संकलन तर्फ ध्यान दिनु उपयुक्त देखिन्छ । साथै राजश्व सुधार कार्य योजनामा उल्लेख भएका क्रियाकलापहरूलाई पनि प्राथमिकीकरण गरी कार्यान्वयन गर्नु उचित हुन्छ । नगरपालिकाले राजश्वको प्रभावकारी संकलनका लागि प्राथमिकताका आधारमा तत्काल जोड दिनुपर्ने राजश्वका शीर्षकहरू निम्नानुसार छन ।

- सम्पत्तिकर
- व्यवसाय कर
- बहाल कर
- नक्सापास दस्तुर

उपरोक्त करको प्रभावकारी संकलनकालागि प्राथमिकताका आधारमा गर्नु पर्ने क्रियाकलापहरू निम्नानुसार छन् :

- आवश्यक जनशक्ति तथा छुट्टै भौतिक सुविधा सहितको राजश्व शाखा स्थापना गर्ने
- सम्पत्तिकर वैज्ञानिक ढङ्गले लागु गर्ने
- तथ्याङ्क संकलन र अद्यावधिक गर्ने ।

नगरपालिकालाई राजस्व संकलन अधिकार उल्लेख्य रुपमा प्रदान गरिएकोले नगरपालिकाको दायरा अधिक देखिन्छ । नगरपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्रका सम्भाव्य सबै कर, शुल्क तथा दस्तुर संकलन गर्ने प्रयास गरेको देखिदैन । यस कारण राजस्व प्रशासन प्रभावकारी हुन नसक्ने भएकोले तत्काल राजस्व बृद्धिमा योगदान पुऱ्याउन मद्दत गर्ने केहि महत्वपुर्ण र प्रभावकारी श्रोतहरूको संकलनतर्फ ध्यान दिनु उपयुक्त देखिन्छ । साथै राजस्व सुधार कार्य योजनामा उल्लेख भएका क्रियाकलापहरूलाई पनि प्राथमिकीकरण गरी कार्यान्वयन गर्नु उचित हुन्छ । नगरपालिकाले प्रभावकारी संकलनमा प्राथमिकताका आधारमा तत्काल जोड दिनुपर्ने राजस्वका शीर्षकहरू निम्नानुसार छन् ।

- सम्पत्तिकर
- व्यवसाय कर
- घर बहाल कर
- नक्सापास दस्तुर

त्यसैगरी, नगरपालिकाले राजस्व बृद्धि एवं करको प्रभावकारी संकलनका लागि प्राथमिकताका आधारमा निम्नानुसारका क्रियाकलापहरू गर्न सिफारिस गरिन्छ ।

- करसचेतनासम्वन्धी कार्यक्रमहरु तय गरी कार्यान्वयन गर्ने
- आवधिक रुपमा उद्योगी तथा व्यवसायीहरुसँग कर राजस्वसम्बन्धी विषयमा छलफल तथा अन्तरक्रिया गर्ने
- पूर्वाधार विकासका क्षेत्रमा लगानीलाई प्रवर्धन र प्रोत्साहन गर्न सार्वजनिक नीजि साँझेदारी नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा जोड दिने
- आवश्यक जनशक्ति तथा भौतिक सुविधा सहितको राजस्व शाखा गठन गर्ने
- राजश्व आम्दानीका सम्भावना रहेका श्रोतहरुको खोजि गर्ने, तथ्यांक संकलन र अद्यावधिक गर्ने
- बहाल विटौरी करका क्षेत्रहरुको पहिचान र ठेक्का निर्धारण गर्ने

- कर चुक्ता विना सेवा सुविधा नगराउने व्यवस्थाको प्रभावकारी तवरले कार्यान्वयन गर्ने
- करदाताहरूलाई नियमित रुपमा पत्र, एसएमएस वा विद्युतिय सूचना पठाउन
- आन्तरिक राजश्व कार्यालयसंगको समन्वयमा व्यवसाय कर असुलीलाई प्रभावकारी बनाउने
- नक्सापास प्रकृयालाई सरलिकृत गर्दै यसबाट आय स्रोत वृद्धिमा ध्यान दिनु पर्ने र भौगोलिक सूचना प्रणाली र राजश्व शाखा बीच निकटतमसम्वन्ध स्थापना गर्ने । साथै नक्सा पास विवरण, बहालकर र व्यवसाय करलाई समेत कम्प्युराइज्ड गर्ने
- लेखा प्रणालीलाई व्यवस्थित गरी पेश्की नियन्त्रण, प्रोदभावी लेखा प्रणाली कार्यान्वयन तथा व्यवस्थापन र स्थीर सम्पत्तिहरूको संरक्षण र परिचालन गर्ने ।

परिच्छेद आठः कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

स्थानीय सरकार संचालन ऐनको व्यवस्था अनुसार राजस्व परामर्श समितिलाई राजस्वका स्रोत, दायरा तथा दरको विश्लेषण गरी आय अनुमान गर्ने र स्रोत अनुमान तथा वजेट सीमा निर्धारण समितिलाई आगामी ३ आर्थिक बर्षको आय अनुमान गर्ने कार्यमा यो राजस्व सुधार कार्ययोजनाले सहयोग गर्दछ । यसै सन्दर्भमा प्रस्तुत कार्ययोजना हरेक आर्थिक बर्षको फाल्गुण महिनासम्ममा राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गरी सम्बन्धीत समितिलाई उपलब्ध गराएमा समितिबाट गरिने निर्णयहरूका लागि आवश्यक आधार हुनेछ । राजस्व सुधारका नीति, क्रियाकलापहरू तथा वजेट अनुमान पश्चात् राजस्व सुधार कार्ययोजना अनुसारका क्रियाकलापहरू संचालन भए नभएको तथा अनुमान अनुसार आय असुली भएको नभएको सम्वन्धमा नियमित रुपमा अनुगमन गर्ने, आगामी आर्थिक बर्षको आय प्रक्षेपणको लागि त्यस अवधिसम्मको क्रियाकलाप तथा आय असुली अवस्थाको मूल्याङ्कन गर्ने तथा आर्थिक बर्ष सम्पन्न भएपछि सो आर्थिक बर्षको लागि तय गरिएको क्रियाकलापहरू तथा आय असुली अवस्थाको मूल्याङ्कन गर्न आवश्यक हुन्छ ।

यस राजस्व सुधार कार्य योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि निम्न चार तहको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको व्यवस्था सिफारिश गरिएको छ ।

(क) कार्यालय स्तरको अनुगमन

यो स्तरको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व शाखा तथा अन्य सम्वन्धित शाखाका प्रतिनिधिहरूलाई जिम्मेवार वनाउनु पर्दछ । स्थानीय सरकारले कम्तिमा महिनामा एक पटक बैठक वसी योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था तथा असुली अवस्थाको अनुगमन गरी लक्ष हासिल गर्नेतर्फ आवश्यक कार्यगत निर्णयहरू गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्दछ ।

(ख) राजस्व परामर्श समितिवाट अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

राजस्व परामर्श समितिले चौमासिक रुपमा राजस्व सुधार योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था, आय सङ्कलनको अवस्थाको नियमिति अनुगमन गरी कार्यपालिकालाई आवश्यक परामर्श प्रदान गर्ने कार्य यस अन्तर्गत पर्दछ । त्यसैगरी आगामी आर्थिक बर्षको लागि आयको अनुमान गर्ने कार्य, पूर्व भएका कार्यको मूल्याङ्कन गरी स्रोत, दर तथा दायरामा सुधारको लागि क्रियाकलाप सिफारिश गर्ने र त्यसको आधारमा आयको अनुमान गर्नु पर्दछ । यसका अतिरिक्त आर्थिक बर्षको समाप्ती पश्चात् राजस्व सुधार योजनाको समिक्षा गरिन्छ ।

(ग) कार्यपालिकावाट अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

कार्यपालिकाको बैठकले राजस्व परामर्श समितिवाट प्रस्तुत गरेका सुझावहरूलाई छलफलमा ल्याई आवश्यक निर्णय गर्ने कार्य यस अन्तर्गत पर्दछ । छलफलको क्रममा राजस्व सुधार योजना तथा आय असुली अवस्थाको समिक्षा गरी आवश्यक नीतिगत तथा कार्यगत निर्णय गर्नु आवश्यक भएमा निर्णय गरिन्छ ।

(घ) वाह्य अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयनमा सहजिकरण गर्न चाहने संघीय मामला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग, प्रदेश मन्त्रालय, दातृ निकायहरू आदिले अनुगमनको लागि सहयोग प्रदान गर्न सक्नेछन् । यस्तो अनुगमन प्रणालीको स्थापनाले स्थानीय सरकारको अनुगमन तथा प्रतिवेदन गर्ने क्षमतामा विकास हुनेछ । राजस्व प्रशासनसँग सम्वन्धित तथ्यांक वाहेक योजना कार्यान्वयन प्रक्रियाको अनुगमन तथा करदाताहरूको अनुभुति सङ्कलन पनि अनुगमनको मूख्य विधि हुन सक्नेछ ।

अनुसूचीहरु

अनुसूची १ – सूचना संकलन फारम [१]

१. नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय तथा हालको अवस्था

संक्षिप्त परिचय

- नामाकरण
- घरधुरी तथा जनसंख्या
- क्षेत्रफल तथा वडा विभाजन
- प्रसिद्ध स्थलहरु

मुख्य पूर्वाधारको अवस्था

- सडक, बाटो, पुल
- बिजुली
- खानेपानी तथा सिंचाई
- सार्वजनिक भवन तथा पूर्वाधारहरु
- फोहरमैला व्यवस्थापन (फोहरको परिमाण र व्यवस्थापनको अवस्था)

आर्थिक अवस्था

- उद्योग, व्यवसाय तथा कलकारखाना
- मुख्य व्यापारिक केन्द्रहरु
- प्राकृतिक तथा पर्यटकीय सम्पदा

२. नगरपालिकाको संगठन तथा राजस्व प्रशासन

हालको संगठन संरचना

- कर्मचारीहरुको विवरण

क्र.सं.	पद	स्वीकृत दरबन्दी	पदपुर्ति	
			स्थायी	करार
१				
२				
३				

४				
५				
६				
७				
८				
९				
१०				
११				
१२				
१३				
१४				
१५				
१६				
१७				

भौतिक सुविधाहरु

- कार्यालयका भवनहरु
- सवारी साधन
- फर्निचर, कम्प्युटर, प्रिन्टर

राजस्व शाखा तथा राजस्व प्रशासन

- राजस्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरुको विवरण

क्र.सं.	नाम	पद	जिम्मेवारी
१			
२			
३			
४			
५			
६			
७			

- कार्यकक्ष तथा कार्य स्थलको पर्याप्तता
- फर्निचर, कम्प्युटर, प्रिन्टर तथा अन्य भौतिक सुविधाहरु
- राजस्व सम्बन्धी डाटा बेस, राजस्व प्रशासनमा सफ्टवेयर र त्यसको प्रयोग

- कम्प्यूटर विलिङ्ग प्रणालीको प्रयोग

३. नगरपालिकाको आय (आन्तरिक तथा वाह्य) सम्बन्धी विवरण

- विगत तीन आर्थिक वर्षहरु (२०७५/७६, २०७६/७७ र २०७७/७८) को यथार्थ आय विवरण
- चालु आर्थिक वर्षको (२०७८/७९) को अनुमानित/बजेट विवरण र गत चौमासिकको यथार्थ विवरण
- चालु आर्थिक वर्षका लागि नगर सभाले पारित गरेको कर, शुल्क तथा दस्तुरका दरहरु

अन्य दस्तावेज तथा सूचनाहरु

- निर्वाचित पदाधिकारीहरुको विवरण
- नगर सभाले पारित गरेको आर्थिक ऐन
- राजस्वसँग सम्बन्धित अन्य नीति तथा कार्यक्रमहरु
- नगरपालिकाको बस्तुस्थिति विवरण (Profile)
- राजस्व परिचालनका लागि भएका प्रभावकारी प्रयासहरु

अनुसूची २ – सूचना संकलन फारम [२]

क) राजस्व तर्फ

१) सम्पति कर

- सम्पत्ति कर कार्यान्वयन प्रारम्भ भएको आर्थिक बर्षः
- जम्मा करदाता सङ्ख्या:
- गत आर्थिक बर्षमा उठेको जम्मा रकम रुः
- चालु आर्थिक बर्षको वार्षिक लक्ष्य रुः
- चालु आर्थिक बर्षको गत महिनासम्म उठेको रकम रुः
- अधिकतम र न्यूनतम कर तिर्ने व्यक्तिले कति तिरेका छन्? अधिकतम रुः न्यूनतम रुः
- गत आर्थिक बर्षसम्मको बक्यौता रकम रुः

२) भूमिकर (मालपोत)

- नगरपालिका भित्रको जम्मा खेतीयोग्य जग्गाको कूल क्षेत्रफलः (पालिकामा तथ्याङ्क उपलब्ध नभए मालपोत वा नापी कार्यालयबाट प्राप्त गर्न सकिने)
- गत आ.ब. मा उठेको रकम रुः
- गत आ.ब.सम्मको जम्मा बक्यौता रकम रुः

३) व्यवसाय कर

- दर्ता भएका व्यबसायिक फर्मको सङ्ख्या:
- गत आ.ब. मा उठेको जम्मा रकम रुः
- चालु आ.ब.को वार्षिक लक्ष्य रुः
- चालु आ.ब. को गत महिनासम्म उठेको रकम रुः
- अधिकतम र न्यूनतम कर तिर्ने व्यक्तिले कति तिरेका छन् ? अधिकतम रुः न्यूनतम रुः
- गत आ.ब.सम्मको बक्यौता रकम रुः
- दर्ता हुन बाँकी रहेका फर्मको सङ्ख्या रुः

क्र.सं.	व्यापार व्यवसायको विवरण	साना लगानी	मझौला लगानी	ठूला लगानी	कैफियत
१	उद्योग				
२	वित्तीय संस्था (बैंक, विकास बैंक, सहकारी विमा, आदि)				
३	व्यापारिक भवन, मल, निजी अस्पताल, संस्थागत कलेज विद्यालय				
४	डिलर तथा थोक विक्रेता				
५	अन्य व्यवसाय				

४) व्यवसाय वहाल कर

- संस्थागत रुपमा (बैंक, सरकारी, नीजि विद्यालय, सरकारी कार्यालय आदिलाई) भाडामा दिएका घरहरुको सङ्ख्या: औषत मासिक घर भाडा रकम रुः
- व्यवसायिक फर्म (पसल, होटेल, रेष्टुरेन्ट आदि) लाई भाडामा दिएका घरहरुको सङ्ख्या: औषत मासिक घर भाडा रकम रुः
- आवासिय प्रयोजनका लागि भाडामा दिएका घरको सङ्ख्या: औषत मासिक घर भाडा रकम रुः
- चालु आ.ब.को वार्षिक लक्ष्य रुः

- चालु आ.ब. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रुः

५) जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर

- जडिबुटी सङ्कलन गर्ने व्यबसायीको सङ्ख्या:   सङ्कलन हुने जडिबुटीको औषत परिमाणः   के.जी.
- प्रति के.जी. जडिबुटी करको दरः   चालु आ.ब.को लक्ष्यः

क्र.सं.	वस्तुहरु	ईकाई	कुल सङ्कलन परिणाम	अनुमानित मुल्य
क	**जडिवुटी जन्य वस्तुहरु**			
ख	**कवाडी जन्य वस्तुहरु**			
ग	**जीवजन्तु**			

ख) गैर कर राजस्व तर्फ

१) सिफारिश/प्रमाणित दस्तुर (वडा र पालिकाबाट गरिने सबै किसिमका)

- गत आ.ब. मा सबै गरिएको सिफारिश प्रमाणितको सङ्ख्या:
- सिफारिश/प्रमाणित दस्तुरको न्यूनतम दरः   सिफारिस/प्रमाणित दस्तुरको अधिकतम दरः
- गत आ.ब. मा प्राप्त यथार्थ आय रुः
- चालु आ.ब.को वार्षिक लक्ष्य रुः
- चालु आ.ब. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रुः
- वार्षिक रुपमा दर्ता र नविकरण सम्बन्धी सेवाको विबरणः

क्र.स.	सेवाको किसिम	सङ्ख्या	दस्तुरको दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.ब मा प्राप्त रकम
१	एफ एम रेडियो				
२	घ वर्गको निर्माण व्यवसायी ईजाजत				
३	विद्यालय स्थापना				
४	पत्रपत्रिका				
५	व्यापारिक फर्म				
६	सहकारी				
७	अन्य				
	जम्मा				

२) भवन निर्माण अनुमति दर

- वार्षिक रुपमा निर्माण हुने नयाँ घरको सङ्ख्या:
- नक्शापास प्रकृयामा आउने गरेका घरहरुको प्रतिशतः
- नक्शापास दस्तुरको दर प्रतिवर्ग फीटः
- गत आ.ब. मा पास भएका नक्सा सङ्ख्या:   दस्तुर बापतको यथार्थ आयः
- चालु आ.ब.को वार्षिक लक्ष्य रुः

- चालु आ.ब. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रुः

३) सेवा शुल्क

क्र.स.	सेवाको किसिम	दर	सेवाग्राहीको सङ्ख्या	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.ब मा प्राप्त रकम
१	हाटबजार				
२	पार्किङ				
३	बहाल बिरौटी शुल्क				
४	फोहोरमैला व्यवस्थापन (सरसफाई)				
५	सडक बत्ति				
६	शौचालय				
७	पार्क				
८	पर्यटकिय स्थल				
९	सडक, बसपार्क				
१०	अचल सम्पति मूल्याङ्कन				
जम्मा					

४) बिक्री

क्र.स.	सम्पतिको किसिम	EIA/IEE प्रतिवेदन अनुसारको परिणाम	दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को ठेक्का रकम
१	ढुंगा गिट्टी वालुवा माटो स्लेट अन्य					
२	टेण्डर फर्म (बार्षिक सङ्ख्या)					
३	पुस्तक वा नक्शा (सङ्ख्या)					
४	अन्य सम्पति					
जम्मा						

५) सम्पति भाडा

क्र.स.	सम्पतिको किसिम	परिणाम	दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	मेसिन औजार					
२	घर वा जग्गा वा पोखरी					
३	अन्य सम्पति					
जम्मा						

६) दण्ड जरिवाना

क्र.स.	दण्ड जरिवानाको किसिम	परिणाम	दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	नक्शा पास					
२	छाडा गाईवस्त/पशु					
३	सडक वा सडक पेटी					
४	फोहोरमैला					
	अन्य					

७) सवारी साधन कर (टेम्पो, जिप, ट्रक, टिपर, भ्यान, माईक्रोबस, मिनिबस/बस)

क्र.स.	सवारी साधनको किसिम	सङ्ख्या	दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	टेम्पो					
२	जिप					
३	मिनिट्रक					
४	ट्रक					
५	टिपर					
६	भ्यान					
७	माईक्रोबस					
८	मिनिबस					
९	बस					
	अन्य					

८) प्रदेशसँग बाँडफाँड हुने राजस्व

क्र.स.	राजस्वको किसिम	परिणाम	दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	सवारी साधन कर					
२	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क					
३	मनोरञ्जन कर (करदाता)					
४	विज्ञापन कर (करदाता)					
	अन्य					

९) नगरपालिकाको स्वामित्तमा रहेको जग्गा र यसको हालको उपयोग सम्बन्धी विवरणः

१०) नगरपालिकामा सार्वजनिक, पर्ति ऐलानी जग्गा र यसको हालको उपयोगको अवस्थाः

११) नगरपालिका क्षेत्रभित्रका महत्वपूर्ण पर्यटकिय र धार्मिक स्थलहरु सम्बन्धी विवरणः

१२) आन्तरिक आयका अन्य कुनै थप संभाव्य स्रोत भएमा सोको विवरणः

नगरपालिका आय स्रोतहरु तथा हालको अवस्था

क्र. सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	सङ्कलन भएको/ नभएको	दर निर्धारणको अवस्था
क	**कर तर्फ**			
१	भूमि कर (मालपोत)			
२	सम्पत्ति कर			
३	सवारी कर			
४	घर जग्गा बहाल कर			
५	व्यवसाय कर			
६	जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर			
ख	**अन्य राजस्व**			
१	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, काठ, दाउरा, स्लेट, आदि जस्ता वस्तुको विक्री तथा निकासी शुल्क			
२	नक्सापास दस्तुर			
३	व्यक्तिगत घटना दर्ता शुल्क			
४	वहाल विटौरी शुल्क			
५	पार्किङ्ग शुल्क			
६	अस्पताल सञ्चालन शुल्क			
७	फोहरमैला व्यवस्थपन शुल्क			
८	स्थानीय खानेपानी शुल्क			
९	स्थानीय विद्युत महशुल			
१०	केवलकार, ट्रेकिंग, कायाकिङ्ग, बन्जीजम्प, जीपफ्लायर, पाराग्लाईडिङ्ग, आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवाशुल्क			
११	निर्माण, सञ्चालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार तथा सेवामा सेवाशुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक बत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायामशाला, पर्यटकिय स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, बसपार्क, पुल, आदि			
१२	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क			
१३	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम रेडियो सञ्चालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, आदि)			
१४	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो तथा स्लेट जस्ता वस्तुको सर्वेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क			
१५	वडा कार्यालय मार्फत गरिने सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर			
१६	दण्ड जरिवाना			

नगरपालिकाको स्वामित्व वा भोगचलनमा रहेका जग्गा र भवन

क्र.सं.	जग्गा रहेको स्थान	कि.नं.	क्षेत्रफल	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम (यदि भएमा)
क	**स्वामित्व रहेको जग्गा**				
१					
२					
३					
४					
५					
ख	**भोगचलनमा रहेको जग्गा**				
१					
२					
३					
४					
५					

नगरपालिकाको स्वामित्वमा रहेका भवन

क्र.सं.	भवन रहेको स्थान	भवनको विवरण	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम (यदि भएमा)
१				
२				
३				
४				
५				
६				
७				

भवन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	घरको वर्गीकरण	अनुमानित सङ्ख्या	बहालमा भएको सङ्ख्या	औसत बहाल दर
१	व्यापरिक प्रयोजनका लागि निर्मित भवन/घरहरु (नोट: व्यापारिक कम्प्लेक्स, पार्टी प्यालेस, अस्पताल, कोल्ड स्टोर, नीजि विद्यालय तथा क्याम्पस, आदि)			
२	औद्योगिक प्रयोजनका भवन/घरहरु			
३	आवासिय भवन/घरहरु			
३.१	कच्ची घरहरु (कच्ची जोडाई तथा छाना)			
३.२	अर्ध कच्ची घरहरु (माटोको जोडाई र कंक्रिट वा स्टिलको छाना भएको)			
३.३	पिलर सिस्टम नभएको पक्की घर (Without RCC Frame Structure)			
३.४	पिलर सिस्टम भएको पक्की घर (With RCC Frame Structure)			
जम्मा				

जग्गा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	जग्गाको किसिम	अनुमानित क्षेत्रफल	औसत मुल्याङ्कन दर (मालपोत कार्यालयको आधारमा)	कैफियत
१	शहरी क्षेत्र			
२	आवासीय क्षेत्र			
३	कृषि क्षेत्र			
४	वन तथा अन्य क्षेत्र			
	जम्मा			

बहाल विटौरी

क्र.सं.	सम्पत्तिहरु	ईकाई	परिमाण	दर
क	भवन तथा कोठाहरु			
ख	मेसिनहरु			
ग	सार्वजनिक सम्पत्ति			

नगरपालिकाले निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरेका सेवा

क्र.सं.	सेवाहरु	उपलब्ध गराईएको स्थान वा क्षेत्र	ईकाई र परिमाण	सेवा शुल्कको संभावना के छ ?	हालको अवस्था (आय)
१	फोहरमैला व्यवस्थापन				
२	स्थानीय खानेपानी				
३	विजुली				
४	धारा				
५	अतिथि गृह				
६	धर्मशाला				
७	पुस्तकालय				
८	सभागृह				
९	ढल निकास				
१०	सडक वत्ति				
११	सार्वजनिक शौचालय				
१२	पार्क				
१३	पौडी पोखरी				
१४	व्यायमशाला				
१५	पर्यटकीय स्थल				
१६	हाट बजार				

१७	पशु बधशाला				
१८	शवदाह गृह				
१९	बसपार्क				
२०	अन्य पार्किङ्ग क्षेत्र				
२१	सिफारिश तथा प्रमाणित				
२२	दर्ता, अनुमति, नविकरण दस्तुर				
२३	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क				
२४	नक्सापास				
जम्मा					

अनुसूची ३ः राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा क्रममा भएका छलफलका केही झलकहरु

नगरपालिकाको प्रशासनिक भवन

राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा प्रारम्भिक गोष्ठिमा सहभागीलाई सम्बोधन गर्नुहुदै नगर प्रमुख

राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गोष्ठिमा सहभागीलाई सम्बोधन गर्नुहुदै संयोजक तथा नगर उपप्रमुख

नगर स्थित करुवा पार्क

नगरपालिकाका अवस्थिति चित्र १

नगरपालिकाका अवस्थिति चित्र २

नगरपालिकाका अवस्थिति चित्र ३

नगरपालिकामा निर्मित भ्युटावर

आज मिति २०७८ फागुन १३ गते चैनपुर नगरपालिकाको उपप्रमुख एवम राजस्व परामर्श समितिका संयोजक श्री मुना श्रेष्ठज्यू को अध्यक्षतामा राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा अभिमुखिकरण गोष्ठी तपशिलका व्यक्तिहरुको उपस्थितिमा सम्पन्न भयो ।

उपस्थिति :-

१. संयोजक - मुना श्रेष्ठ (उपप्रमुख)
२. सदस्य - किरण प्रसाद ढकाल (प्र. प्रशासकीय अधिकृत)
३. सदस्य - आशिश शाक्य (उ. वा. सं. चैनपुर)
४. सदस्य - अमृत बहादुर राई (कार्यपालिका सदस्य)
५. सदस्य - शिव कुमारी राई (कार्यपालिका सदस्य)
६. सदस्य - बिनुता खत्री (सदस्य सचिव)

विशेष आमन्त्रित :-

१. नगरप्रमुख - भरत कुमार खत्री

आमन्त्रित :-

१. वडाध्यक्ष - लोक ब. श्रेष्ठ
२. ,, - गणेश प्र. न्यौपाने
३. ,, - बल बहादुर अधिकारी
४. ,, - धन ब. तामाङ
५. ,, - कान्छी ब. लिम्बु
६. ,, - नेत्र ब. डांगी
७. ,, - पदम ब. तामाङ
८. ,, - भरत खड्का
९. ,, - थिराराम तामाङ
१० ,, - तेज ब. कटुवाल
११ ,, - धर्मराज चौहान
१२ कार्यपालिका सदस्य - लक्ष्मी माया अधिकारी
१३, ,, ,, - बिमला दाहाल
१४ ,, - चन्द्रवती त्रिरवत्री

१५, प्रविना लिङ्कु
१६, काजिमान राई
१७, गोकुल गुरुङ
१८, हिमाल गौतम
१९, सुवास चन्द्र घिमिरे - परामर्शदाता
२०, परशुराम दाहाल - परामर्शदाता
२१, टेक बहादुर रोक्का -
२२, लक्ष्मी अधिकारी .
२३, सूर्यकिरण भण्डारी -
२४. उमेश दाहाल सूचना प्रविधि अधिकृत
२५ हेमराज प्रदान
२६ दिवेन्द्र चौलागाईं - लेखापाल
२७, कमल गौतम
२८. सुरेन्द्र कटुवाल प.से.प्रा.
२९. लक्ष्मी विश्वकर्मा सदस्य
३०. सरोज दनुवार वडा सचिव ३नं.
३१ खड्ग बहादुर राई ,, ,, ५नं.वडा कार्यालय
३२ सीताराम राई वडा सचिव वडा.नं.१०
३३ डिल्लीराम खत्री कम्प्युटर अपरेटर
३४ अस्मिता राई - वडा सचिव ७
~~३५. कमल गौतम~~
३५ दीपक घिमिरे - रोजगार संयोजक
३६ दिपक भण्डारी - कृषि
३७ शान्त बहादुर लोहार सब-ई.
३८, महेश गौतम

राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा प्रमाणीकरण गोष्ठिका केही झलकहरु

प्रो. डा. अर्जुन कुमार बराल प्रस्तुतिकरण गर्नुहुँदै चित्र १

कार्यशालामा उपस्थित सहभागीहरु चित्र २

कार्यशालामा उपस्थित सहभागीहरु चित्र ३

कार्यशालामा उपस्थित सहभागीहरु चित्र ४

कार्यशालामा उपस्थित सहभागीहरु चित्र ५

कार्यशालामा उपस्थित सहभागीहरु चित्र ६

आज मिति २०७९/०२/१७ गते मंगलवारका दिन सङ्खुवासभा जिल्ला चैनपुर नगरपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यसाला गोष्ठी तथा मस्यौदा प्रस्तुतीकरण राजश्व परामर्श समितिको संयोजक तथा नगर उपप्रमुख श्री एलिना श्रेष्ठज्यूको अध्यक्षतामा देहाय अनुसारको उपस्थितिमा छलफल गरी निम्नानुसारको निर्णय गरियो ।

राजस्व परामर्श समितिको संयोजक श्री एलिना श्रेष्ठ

विशेष आमन्त्रित

नगर प्रमुख श्री कृष्ण कुमार तामाङ

<u>उपस्थित</u>

वडाध्यक्ष वडा नं. १ श्री वुद्धिमान लिम्वु

वडाध्यक्ष वडा नं. २ श्री फुर्दावा शेर्पा

वडाध्यक्ष वडा नं. ३ श्री बल बहादुर अधिकारी

वडाध्यक्ष वडा नं. ४ श्री धन बहादुर तामाङ

वडाध्यक्ष वडा नं. ५ श्री काली बहादुर लिम्बु

वडाध्यक्ष वडा नं. ६ श्री शिखर शर्मा

वडाध्यक्ष वडा नं. ७ श्री नगेन्द्र कार्की

वडाध्यक्ष वडा नं. ८ श्री देवराज राई

वडाध्यक्ष वडा नं. ९ श्री शान्ति बहादुर कार्की

वडाध्यक्ष वडा नं. १० श्री धन बहादुर तामाङ

वडाध्क्ष वडा नं. ११ श्री तिर्थ बहादुर राउत

कार्यपालिका सदस्य श्री युवा कुमारी घले गुरूङ

कार्यपालिका सदस्य श्री मन्जु न्यौपाने शर्मा

कार्यपालिका सदस्य श्री निर्मला लिम्बु

कार्यपालिका सदस्य श्री चन्द्रवती तिखत्री

कार्यपालिका सदस्य श्री यशोदा कार्की

कार्यपालिका सदस्य श्री गंगा राई

कार्यपालिका सदस्य श्री शिवराज राई

कार्यपालिका सदस्य श्री सुवास राई

नि.प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत श्री महेश गौतम

वडा सचिव वडा नं. १ श्री राजन राई

वडा सचिव वडा नं. २ श्री बृष बहादुर राई

वडा सचिव वडा नं. ३ केशव आचार्य

वडा सचिव वडा नं.४ फुर्वा साङ्गे शेर्पा

वडा सचिव वडा नं. ५ खड्ग बहादुर राई

वडा सचिव वडा नं. ६ झमला रिजाल

वडा सचिव वडा नं. ७ अस्मिता राई

वडा सचिव वडा नं. ८ जीवन कुमार राई

वडा सचिव वडा नं. ९ कमल खत्री

वडा सचिव वडा नं. १० सिताराम राई

वडा सचिव वडा नं. ११ भरत ओझा

आर्थिक शाखा | किरण

(कर्मचारी)

१) कृष्ण बहादुर कटुवाल - च.न.पा. ११ वडा कार्यालय

२) नर बहादुर राउत ,, - १० वडा कार्यालय

३) मोहन प्र. दुवाडी ,, जिल्ला सहायक

४) सुन्दर श्रेष्ठ - चैनपुर - ६ MIS Operator

५) इन्दिरा खतिवडा खनाल ,, - ८ ... सहायक कर्मचारी

६) लक्ष्मी अधिकारी म.वि.नि.

७, सूर्य किरण भण्डारी ला.वि.शा.

८. हिमाल प्रसाद गौतम प्रशासन शाखा

९. विदुला खड्गी राजश्व शाखा

१०. सन्दिप तामाङ राजश्व / अन्तिम शाखा

परामर्शदाता डा. अर्जुन कुमार बराल

परामर्शदाता इन्द्र चापागाई —

<u>प्रस्ताब तथा निर्णहरू</u>

१. कार्यशाला तथा मस्यौदा उपर छलफल

उक्त प्रस्ताब माथि छलफल गर्दा चैनपुर नगरपालिका सङ्खुवासभाको आर्थिक ऐन र राजस्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा प्रतिबेदन माथि छलफल गरियो र छलफलवाट राजस्व सम्वन्धि सुझाब संकलन गरी अन्तिम प्रतिवेदनमा समाबेश गर्ने निर्णय गरियो ।